

NÅR PERFORMATIVITET BLIVER ALTAFGØRENDE

“ET IVÆRKSÆTTERLAND I VERDENSKLASSE”

Udarbejdet af

Cecilie Liv Lange Jørgensen

02.07.2025

Tegn: 129.647

Vejleder: Asta Smedegaard Nielsen

Aalborg Universitet København

Abstract

In this thesis I explore how female entrepreneurs and investors experience the Danish venture capital field, which is characterized by persistent gender imbalance. While statistical reports and policy initiatives have brought attention to structural inequalities in the field, this study seeks to uncover how these inequalities are experienced by those directly involved. Based on ten qualitative interviews, this paper analyzes how women position themselves and make sense of their experiences in a field marked by normative expectations and established ideals. Anchored in a social constructivist framework, the analysis draws on Berger and Luckmanns' sociology of knowledge (2004) to examine how social norms are produced, objectified and internalized, and how these come to shape the everyday realities of women in the field. In addition, I apply Judith Butler's theory of gender performativity (1988) and Sara Ahmed's concept of the feminist killjoy (2010) to examine how these experiences in the field are shaped by gendered ideals and affective expectations. Through a thematic and iterative analysis, three recurring patterns are identified: (1) the perception of venture capital as a male-dominated game, (2) the centrality of performance and the need to embody legitimacy through gendered behavioral codes, and (3) a tendency among some informants to distance themselves from critique of the field. The analysis shows how performative alignment with specific expectations becomes a necessity for navigating the gendered asymmetries of the field. However, this alignment can also contribute to the reinforcement of existing norms and the silencing of critical perspectives. In this way, the findings suggest that women experience a need to continuously perform within a gendered and normative framework. These findings have implications for how inclusion is understood in practice, suggesting that increased representation alone does not necessarily lead to actual transformation of the field. If doing one's gender and performing a role in line with the field's expectations simultaneously reinforces a narrow norm for how a legitimate actor should appear, what then are the possibilities for change? This question positions the thesis as a contribution to ongoing discussions about legitimacy, gender, and access to capital, and calls for further research into how performative norms shape women's opportunities and constraints.

Læsevejledning

Nærværende speciale består af otte kapitler, der tilsammen udgør en kvalitativ og teoretisk funderet undersøgelse af kvinders oplevelser i det danske venturekapitalmarked. Læsevejledningen har til formål at skabe overblik for læseren over specialets opbygning og det anbefales, at specialet læses kronologisk, da kapitlerne bygger videre på hinanden og tilsammen skaber en helhedsforståelse af undersøgelsen:

- **Kapitel 1 – Problemstilling:** Specialet indledes med en introduktion til det samfundsmæssige problemfelt. Her præsenteres undersøgelsens formål og forskningsspørgsmål.
- **Kapitel 2 – Kontekst, baggrundsforståelse og forskning på området:** Dette kapitel redegør for feltets historiske kontekst, med formålet om at skabe en baggrundsforståelse af feltet. Forskningen på området introduceres ligeledes i dette kapitel.
- **Kapitel 3 – Videnskabsteoretisk retning:** I tredje kapitel præsenteres det videnskabsteoretiske afsæt i socialkonstruktivismen med særligt fokus på Berger og Luckmanns teori om virkelighedens sociale konstruktion.
- **Kapitel 4 – Metodiske refleksioner i forskningsprocessen:** Her beskrives den kvalitative tilgang, herunder valg af semistrukturerede interviews, deltagerudvælgelse og analyseform. Der reflekteres desuden over forskerens position og relation til feltet.
- **Kapitel 5 – Analytisk forståelsesramme:** Femte kapitel præsenterer de teoretiske begreber og perspektiver, der anvendes i analysen, herunder Judith Butlers teori om performativitet og Sara Ahmeds begreb om the feminist killjoy.
- **Kapitel 6 – Analyse:** I sjette kapitel gennemføres den empiriske analyse på baggrund af interviewmaterialet.
- **Kapitel 7 – Afsluttende perspektiver:** Her opsamles analysens centrale fund i en samlet konklusion og diskuterende perspektivering.
- **Kapitel 8 – Formidlingsartikel:** Specialet afsluttes med en formidlingsartikel, der oversætter centrale pointer til et mere tilgængeligt format rettet mod offentligheden og aktører i feltet.

Begrebsafklaringer

Da nærværende speciale indskrives sig i et felt præget af faglige og ofte engelsksprogede termer, følger her en kort begrebsafklaring. Formålet er at sikre, at læseren har et klart grundlag for at forstå de betegnelser, som anvendes gennem specialet.

- **Venturefeltet / Venturekapitalmarkedet / Iværksætermiljøet:** Bruges synonymt til at beskrive det økosystem, hvor startup-virksomheder og iværksættere interagerer med investorer, rådgivere og acceleratorprogrammer.
- **Kapitalrejsning / finansieringsprocessen:** Bruges synonymt om det samlede forløb, hvor virksomheder søger ekstern investering; herunder møder med investorer, pitch-situationer og forhandlinger. Kapitalrejsning sker i venturefeltet.
- **Startup:** En nystartet virksomhed, som ofte befinder sig i en tidlig fase, hvor der kan være behov for ekstern finansiering for at udvikle virksomheden.
- **Stifter / Founder / Iværksætter / entreprenør:** Anvendes om personer, der har grundlagt og driver en virksomhed. Termerne bruges synonymt.
- **Investor:** En aktør, der investerer kapital i startups, med formålet at opnå afkast eller videregive kompetencer. Betegnes under dette speciale også som; Business Angels, Venturefonde eller private investorer.
- **Advisor:** En rådgiver, som støtter startup-virksomheder med erfaring, netværk og viden; ofte uden direkte kapitalinvestering, men med strategisk betydning.
- **Pitch / at pitche:** En præsentation, hvor stiftere formidler deres forretningsidé, vækstpotentiale og kapitalbehov til investorer.
- **OECD-gennemsnittet:** Refererer det til gennemsnitlige statistikker blandt medlemslandene i Organisationen for Økonomisk Samarbejde og Udvikling. Der er tale om 38 medlemslande.
- **Vækst / Vækstvirksomhed:** Henviser til en virksomheds ambition om skalering og økonomisk ekspansion. Vækst forstås som et centralt ideal i venturefeltet, hvor høj omsætning og afkast prioriteres.
- **Legitimitet:** Benyttes under dette speciale som udtryk for i hvilken grad en aktør opfattes som troværdig, kompetent og passende i en given kontekst. I specialet relaterer det sig særligt til, hvordan kvindelige stiftere og investorer vurderes i feltet.

Indholdsfortegnelse

1.0 Indledning	1
2.0 Kontekst.....	3
2.1 Den historiske karakter af feltet.....	4
2.2 Et iværksætterland i kønsbalance.....	5
2.3 Fra kønsmæssig ubalance til kønsbias	7
3.0 Videnskabsteoretisk retning.....	9
3.1 Moderne socialkonstruktivismer	10
4.0 Metodologi.....	14
4.1 Felten & Informanterne	14
4.2 Semistruktureret interview	15
4.3 Bearbejdning af empirisk materiale.....	16
4.4 Begrænsninger & bias.....	18
5.0 Etiske overvejelser i forskningsprocessen	19
6.0 Analytisk forståelsesramme	21
6.1 Performativitet som analytisk begreb	22
6.2 Når kritikerens ødelægger stemningen	24
7.0 Analyse	26
7.1 Om at spille spillet	27
7.2 Når performativitet bliver altafgørende	32
7.3 Det sure opstød	38
7.4 Analytisk sammenfatning	42
8.0 Perspektiverende diskussion	45
9.0 Konklusion	51

Formidlingsartikel.....	54
Referenceliste.....	58
Bilagsliste	62
• <i>Bilag A: De 10 diskursive praksisser ifølge Helene Ahl</i>	<i>62</i>
• <i>Bilag B: Semistruktureret interviewguide (2025)</i>	<i>62</i>
• <i>Bilag C: Tema 1 – Om at spille spillet.....</i>	<i>62</i>
• <i>Bilag D: Tema 2 – Når performativitet bliver altafgørende</i>	<i>62</i>
• <i>Bilag E: Tema 3 – Det sure opstød</i>	<i>62</i>

KAPITEL 1

Problemstilling

1.0 Indledning

I Danmark har regeringen en ambition om at skabe "[...] *et iværksætterland i verdensklasse, hvor hele talentmassen skal på banen*" (Regeringen, 2024). En strategi, der bygger på et ønske om at styrke innovation og økonomisk vækst gennem en bredere inddragelse af kvindelige iværksættere. Behovet for en sådan strategi er kommet i kølvandet på Erhvervsministeriets rapport fra 2023, der dokumenterer en markant underrepræsentation af kvinder i det danske iværksætermiljø. Rapporten viser blandt andet, at kun 1,7 % af al venturekapital i Danmark tildeles startups med kvindelige stiftere, mens 89,5 pct. går til virksomheder stiftet af rene mandeteams (Erhvervsministeriet, 2023, s. 18). Disse tal vidner om, at Danmark fortsat er et iværksætterland i kønsbalance, snarere end et iværksætterland i verdensklasse.

At iværksætterbranchen bærer præg af kønsbalance, er ikke et nyt fænomen (Brush et al., 2009; Dansk Erhverv, 2023). Kvantitative data viser, at kvinder historisk set har været underrepræsenterede i det danske iværksætermiljø og at andelen af kvindelige investorer, bestyrelsesmedlemmer og nye iværksættere, ligger væsentligt under OECD-gennemsnittet (Dansk Erhverv, 2023; Dansk Industri, 2024). I praksis betyder det, at kun hver fjerde iværksætter i Danmark er kvinde og at denne andel er betydelig lavere for kvindelige investorer. Underrepræsentationen af kvinder i feltet og den lave andel af venturekapital, som tildeles startups med kvindelige stiftere, peger på en diskrepans mellem politiske ambitioner om inklusion og de forhold, der gør sig gældende i praksis. Ikke desto mindre understreger regeringens nye strategi, at kvindeligt iværksætteri i stigende grad er genstand for politisk opmærksomhed (Regeringen, 2024). En opmærksomhed som ikke kun præger den politiske dagsorden, men som også har vakt interesse hos erhvervsorganisationer og forskere, der søger at forstå, hvilke mekanismer der ligger bag den kønsmæssige ubalance i det danske iværksætermiljø (uddybes i afsnit 2.0). Det betyder også, at spørgsmålet om, hvordan kvindelige iværksættere oplever feltet, bliver stadig mere relevant. For kan vi overhovedet tale om at blive et iværksætterland i verdensklasse, når hovedparten af kapital til stadighed allokeres til mænd, mens andelen af kvindelige aktører i feltet forbliver marginal? Med dette afsæt indskrives nærværende speciale sig i den bredere diskussion om køn og kapitalrejsning i iværksætermiljøet. Hvor statistikker og politiske strategier kan pege på strukturelle uligheder i feltet, kan de ikke i sig selv indfange, hvordan disse uligheder opleves af de mennesker, de vedrører. Derfor søger jeg, i dette speciale, at give stemme til kvindelige aktører og undersøge, hvordan de oplever venturefeltet i en dansk kontekst.

- *Hvordan oplever kvindelige iværksættere og investorer venturekapitalmarkedet i et felt præget af kønsbalance?*

For at belyse problemformuleringen har jeg udviklet en analytisk ramme og en metodisk tilgang der har til formål at skabe indsigt i ti kvinders egne oplevelser af venturekapitalmarkedet. For det første redegør jeg for undersøgelsens socialkonstruktivistiske tilgang, dernæst præsenterer jeg de metodiske overvejelser, der danner grundlag for empiriindsamlingen, og supplerer med relevant forskning og eksisterende data på området. Hertil skal det nævnes, at jeg supplerer afhandlingens metodiske og videnskabsteoriske ståsted med relevant teori, for at opnå en bredere indsigt i kvindernes oplevelser i venturefeltet. Inden ovenstående spørgsmål adresseres, vil jeg dog kort introducere læseren for de kulturelle og nutidige forhold, der indkredser specialets position.

KAPITEL 2

**Kontekst,
baggrundsforståelse og
forksning på området**

2.0 Kontekst

Som det kort introduceres i indledningen, er det ikke et nyt fænomen, at iværksætttermiljøet relateres til kønsdebatten. Forskningen har gennem tiden belyst den kønsmæssige ubalance som feltet bærer præg af. Men for at forstå, hvordan denne ubalance er blevet formet, er det relevant først at se på den historiske og kulturelle karakter af feltet. Herefter rettes blikket mod, hvordan disse forståelser har manifesteret sig i dansk forskning og endelig hvordan nyere forskning i højere grad søger bagom årsagen til den kønsmæssige ubalance.

2.1 Den historiske karakter af feltet

For at kortlægge den historiske og kulturelle kontekst af det felt, som mit speciale indskrives i, vil jeg, på trods af sin alder, introducere den mest citerede kilde om entreprenørskab, selv blandt nutidige forfattere; *The Theory of Economic Development* (Schumpeter, 1934 [2005]). Schumpeter beskriver i sit værk iværksætteren som en heroisk, selvskabt mand, drevet af ambition, magt og risikovillighed. I hans optik var entreprenøren en sjælden type mænd, med et særligt talent for at skabe innovation og økonomisk udvikling (Schumpeter, 1934 [2005], s. 95). I sin beskrivelse anvender Schumpeter konsekvent maskuline pronominer og formuleringer, såsom når han skriver: “[...]the only man he has to convince or to impress is the banker who is to finance him” (1934, s. 89), og når han omtaler entreprenøren som en “leader of men” (1934, s. 87). I værket præsenterer Schumpeter en teoretisk forståelse af iværksætteren som den mand, der skaber økonomisk udvikling og fungerer som en central drivkraft bag forandring. Han definerer således eksplicit entreprenøren som værende en mand. Det er imidlertid ikke denne fremstilling i sig selv, der er interessant i denne sammenhæng. Det bemærkelsesværdige er snarere, at Schumpeters værk fortsat er blandt de hyppigst citerede inden for entreprenørskabsforskning, hvilket vidner om dets vedvarende tilstedeværelse i feltet og dets rolle i entreprenørskabsforskningens begrebshistoriske fundament.

Schumpeters værk indgår blandt andet som centralt eksempel i Helene Ahls (2006) feministiske analyse af entreprenørskabslitteraturen, hvor hun undersøger, hvordan forestillinger om iværksætteri er blevet formet gennem sproglige og diskursive praksisser. Jeg inddrager således hendes artikel som næste led i baggrundsforståelsen, da hendes arbejde tilbyder et alternativt perspektiv på, hvordan forestillinger om iværksætteri er blevet sprogligt og kulturelt formet over tid. Ifølge Helene Ahl (2006), har Schumpeters billede domineret vores forståelse og forskning af iværksætteri i årtier. Hun argumenterer for, at køn er blevet konstrueret og reproduceret gennem tiden i iværksætterbranchen og at tekster, som hans har medført et skævt billede af, hvad vi i dag

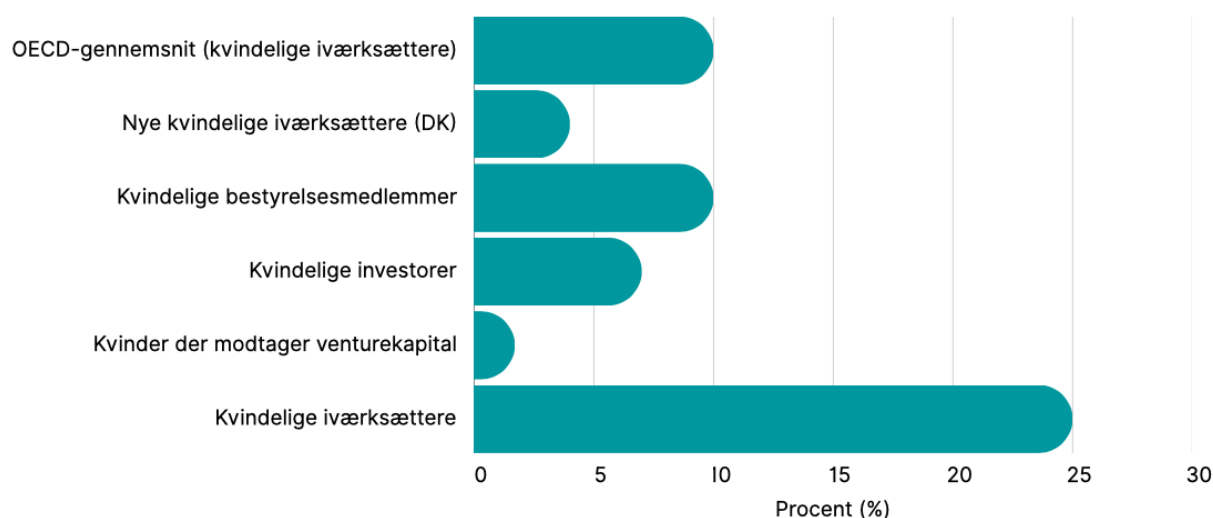
forstår ved iværksætteri. Ifølge Ahl (2006) fastholdes kvindelige iværksættere som sekundære aktører i forhold til mænd, ikke på baggrund af biologiske forskelle, men gennem en række diskursive praksisser, der har formet vores forståelse af, hvem iværksætteren er og bør være (Ahl, 2006, s. 604). Til at beskrive dette, sammenholder Ahl de begreber, som litteraturen gennem tiden har brugt om iværksættere, med begreber, der historisk er forbundet med maskulinitet: “ *The conclusion drawn is that entrepreneur is a masculine concept, i.e., it is not gender neutral.* ” (Ahl, 2006, s. 600). Ahl identificerer i forlængelse heraf ti diskursive praksisser, som tilsammen bidrager til konstruktionen af iværksætteri som et maskulint, individualistisk og væksthøjt fænomen (se Bilag A for oversigt over de ti diskursive praksisser). Hun peger blandt andet på, hvordan tidligere forskning behandler iværksætteri som et økonomisk og målbart fænomen, hvor succes vurderes ud fra vækstpotentiale, profit og selvsikkerhed; egenskaber, der ifølge Ahl (2006, s. 600, tabel 1) i særlig grad har favoriseret en maskulint kodet iværksætterprofil. Ahl argumenterer således for, at den historiske og kulturelle karakter af branchen er et produkt af diskursive praksisser, der har været med til at fastholde kvinder i en sekundær position i forhold til mænd. Ifølge hendes analyse er det altså ikke biologiske forskelle, men snarere de dominerende diskurser i feltet, der har defineret, hvem der opfattes som den rigtige iværksætter og dermed også hvem der egner sig bedst til at modtage kapital (Ahl, 2006, s. 604). Om denne historiske forståelse af iværksætteri, herunder Schumpeters værk, har haft en betydelig indflydelse på nutidens iværksætterlandskab, er fortsat et omdiskuteret spørgsmål (Buttner & Rosen, 1992; Achtenhagen & Welter, 2011). Ikke desto mindre viser nyere forskning, at skævvridningen i iværksætteri stadig er en realitet, hvilket også afspejles i danske undersøgelser.

2.2 Et iværksætterland i kønsbalance

Med ovenstående overgang, vil jeg i dette afsnit skitsere den eksisterende forskning og det udgangspunkt, den hviler på, i en dansk kontekst. For som det introduceres i indledningen, belyser Erhvervsministeriets (2023) rapport om dansk iværksætteri, hvordan andelen af kvinder, der modtager venturekapital, er uforholdsmæssigt lav i forhold til andelen af kvindelige iværksættere. Dette sker til trods for, at startups med udelukkende kvindelige stiftere over en årrække opnår 25 % større omsætning sammenlignet med startups stiftet udelukkende af mænd (Dansk Erhverv, 2023). En erkendelse, der som tidligere nævnt, har skiftet fokus fra kun at dokumentere kønsforskellene i venturefeltet til en voksende forskningsinteresse i at identificere løsninger på skævvridningen.

I dansk forskningsregi har Fonden for Entreprenørskab lanceret et treårigt forskningsprojekt, med ph.d.-studerende Nanna-Katrine Lange i spidsen, der skal identificere de bagvedliggende årsager til, at færre kvinder end mænd bliver iværksættere, samt hvordan de kan understøttes bedre i opstartsfasen (Ritzau, 2023). Med fokus på, hvornår og hvorfor kønsforskelle i feltet opstår, søger de at generere ny viden, der kan kvalificere både uddannelses- og erhvervspolitiske indsatser. Et forskningsinitiativ, som vidner om, at Danmark retter fokus mod at forstå de mekanismer, der skaber den kønsmæssige ubalance. Initiativet placerer desuden min afhandling i forlængelse af en forskningsmæssig bevægelse, der efterspørger kvalitative perspektiver. Et andet aktuelt forskningsinitiativ, der ligeledes understøtter relevansen af nærværende afhandling, er et nyt projekt ved Copenhagen Business School, finansieret af Carlsbergfonden, med 15 millioner kroner. Projektet har til formål at undersøge, hvad der motiverer, forhindrer og gør kvinder i stand til at opnå succes som iværksættere. Med afsæt i både organisatoriske og samfundsmæssige forhold søger projektet at skabe ny viden, der kan bidrage til mere inkluderende iværksætermiljøer i Danmark. Projektet ledes af professor José Mata og markerer et fokus mod de sociale og institutionelle mekanismer, der former kvinders muligheder i iværksætteri (Copenhagen Business School, 2024). I denne kontekst bliver mit speciale en del af en bredere forskningsmæssig indsats, der søger at forstå kvinders vilkår og erfaringer med et kønnet felt. Foruden disse to forskningsprojekter har undersøgelserne i Danmark primært været båret af et kvantitativt blik, hvor fokus har været på at kortlægge forskelle mellem mænd og kvinder, som det illustreres i figur 1.

Figur 1: Dansk forskning om kvindeligt iværksætteri

Kilder: Dansk erhverv, 2023; Seidelin, 2023; Regeringen 2024, Erhvervsministeriet, 2023; Dansk industri, 2024.

Disse statistikker har givet værdifuld indsigt i kønsdebatten og været med til at anerkende iværksætermiljøets kønsmæssige ubalance. Men hvis regeringens ambition om at skabe et iværksætterland i verdensklasse skal realiseres, fristes jeg til at spørge: om vi overhovedet kan skabe lige muligheder i feltet, hvis vi ikke forholder os til de bias, der definerer, hvem der opfattes som en legitim aktør?

2.3 Fra kønsmæssig ubalance til kønsbias

Med sidstnævnte undren vil jeg fremdrage den forskning, som bevæger sig væk fra en overordnet diskussion om kønsmæssig ubalance til en anden forståelse af de mekanismer, der skaber og reproducerer kønsbias i venturekapitalmarkedet (Alsos & Ljunggren, 2016; Brush. et al. 2009; Malmström et al. 2017). De følgende studier undersøger således, hvordan kønsbias manifesterer sig i alt fra investorers vurderinger og interaktioner med iværksættere til bredere strukturelle barrierer.

Det første studie jeg vil introducere, er Alsos & Ljunggrens (2016) undersøgelse af, hvordan investorer fortolker signaler, også beskrevet som informationer, forskelligt afhængigt af afsenderens køn. Ifølge Alsos og Ljunggren (2016) må kvinder ofte kompensere for en lavere oplevet legitimitet, ved strategisk at tilpasse deres signaler for at imødekomme investorernes forventninger. Det betyder med andre ord, at kvindelige iværksættere i højere grad må iscenesætte sig selv strategisk for at fremstå som legitime investeringscases (Alsos & Ljunggren, 2016, s.18-20). Alsos og Ljunggren beskriver her, at det ofte ses i kvindernes tendens til at inddrage mandlige bestyrelsesmedlemmer med stærke netværk og brancheerfaring for at styrke deres ventures troværdighed. Modsat tolkes mænds signaler oftere i tråd med feltets normer for succesfulde iværksættere, som ambitiøse, kompetente og risikovillige, hvilket giver dem en umiddelbar fordel i mødet med investorer (Alsos & Ljunggren, 2016, s. 37-39). De argumenterer dermed for, at forskellen i adgang til kapital ikke alene skyldes en overordnet ubalance i feltet, men må forstås som et resultat af de kønsbias, der er indlejret i selve signaleringsprocessen (Alsos & Ljunggren 2016, s. 26).

Mens Alsos & Ljunggren peger på signaleringsbias, identificerer Malmström et al. (2017) en mere detaljeret analyse af, hvordan kønsstereotyper aktivt skabes og påvirker vurderingen af, hvem der anses som den rigtige iværksætter. Gennem en diskursanalyse af statslige venturekapitalisters møder, dokumenterer de, hvordan sprogbrug systematisk fremstiller kvindelige iværksættere som mindre kompetente end mænd; ikke baseret på deres faktiske præstationer, men på hvordan deres

potentiale bliver sprogligt konstrueret (Malmström et al. 2017, s. 847). Som artiklen fremdrager, blev kvindelige iværksættere beskrevet som afhængige af støtte, manglende etablerede netværk og med begrænset markedsviden, mens mandlige iværksættere blev beskrevet som risikovillige, innovative og som rigtige entreprenører. Ligeså blev kvinder, der havde en stærkere position i deres virksomhed end deres mandlige medstiftere, marginaliseret eller omtalt som et supplement til manden (Malmström et al. 2017). Bias som understreger, hvordan køn ikke kun påvirker investorers vurderinger, men også selve definitionen af, hvem der i sidste ende, anses som den ideelle iværksætter. I forlængelse af dette perspektiv, beskriver Calás, Smircich & Bourne i deres forskning også hvordan iværksætteri er en social praksis, hvor kvindelige entreprenører opfattes som mindre legitime (Calás et al. 2009, s. 555). Ved at anvende feministiske teoretiske rammer problematiserer forskerne ligeledes, at entreprenørskab traditionelt har været forbundet med maskuline værdier såsom vækst, risikovillighed og individuel handlekraft. Således er forfatterne (Calás et al. 2009, s. 561) med til at belyse, at iværksætteri er en praksis, der aktivt skabes og opretholdes gennem normer, diskurser og sociale interaktioner. En pointe, der som tidligere nævnt, også bliver fremskrevet i Helene Ahls feministiske forskning på kvindeligt iværksætteri (Ahl, 2006). Desuden understøtter den seneste forskning fra Hebert, Tookes & Yimfor (2025), at denne kønsmæssige ubalance fortsat eksisterer. Hebert et al. (2025) er et nyere studie, som netop beskriver, at kønsbias i venturekapital ikke kun påvirker førstegangsstiftere, men også serielle kvindelige iværksættere. På trods af tidligere succes har kvindelige iværksættere markant sværere ved at rejse kapital til nye startups sammenlignet med mænd (Hebert et al. 2025, s. 10). Studiet understreger derved, at kvindelige iværksættere systematisk mødes med højere krav og får mindre kapital end mandlige medstiftere, selv når de har haft samme succesrige startup-erfaring. Kønsbias i venturekapitalmarkedet er således ikke kun en udfordring ved virksomheders opstart, men en vedvarende barriere, der former kvinders langsigtede muligheder for at eksekvere deres virksomheder.

Med denne problemstilling in mente søger nærværende speciale at indskrive sig i den eksisterende forskning om kønsbias i venturekapitalmarkedet. Jeg ønsker at bidrage til en dybere forståelse af, hvordan denne kønsmæssige ubalance opleves af de aktører, den konkret vedrører. For at kunne indkredse disse oplevelser kræver det en tilgang, hvor viden ikke opfattes som objektiv og universel, men som noget, der konstrueres i sociale kontekster. Det følgende kapitel præsenterer derfor den overordnede videnskabsteoretiske tilgang, som informerer både analyse og metodevalg.

LÆRINGS- OG
FORANDRINGSPROCESSER
10. SEMESTER

KAPITEL 3

Videnskabsteoretisk retning

3.0 Videnskabsteoretisk retning

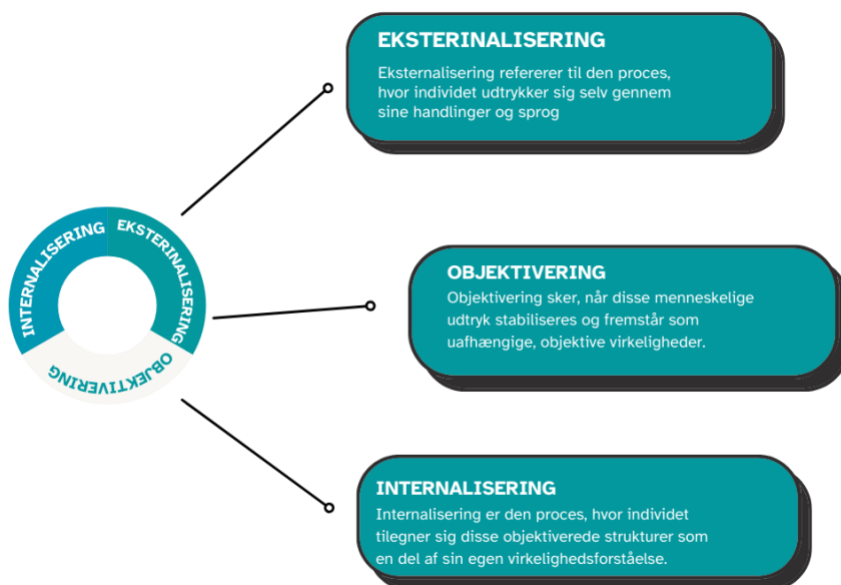
Med ovenstående afgrænsning vil jeg i dette problemorienterede projektarbejde anskue virkeligheden som socialt konstrueret. I stedet for at antage en objektiv eller essensbaseret forståelse af verden, anskues viden som noget, der skabes gennem sprog, interaktioner og kulturelle praksisser (Rasborg, 2005, s.365). Med andre ord placerer afhandlingen sig inden for socialkonstruktivismen, med formålet om at belyse, hvordan sproget og handlinger former kvinders oplevelser af venturekapitalmarkedet.

3.1 Moderne socialkonstruktivismen

Socialkonstruktivismen er kort sagt den filosofiske og videnskabsteoretiske grundopfattelse, at menneskelig erkendelse er socialt konstrueret (Rasborg, 2005, s. 349). Ifølge Klaus Rasborgs skildring er det dog mere præcist at tale om socialkonstruktivismen i flertal. Med afsæt i Finn Collin (2003) beskriver Rasborg, at betegnelsen dækker over en række forskellige varianter, som bedst forstås ved at skelne mellem epistemologisk konstruktivisme, hvor det er vores erkendelse af verden, der er socialt konstrueret, og ontologisk konstruktivisme, hvor det er selve virkeligheden, der betragtes som en konstruktion (Rasborg, 2005, s. 352). Som følge heraf kan det være vanskeligt entydigt at afgrænse socialkonstruktivismen som videnskabsteoretisk retning, da der ikke eksisterer én samlet og klart defineret variant. For at imødekomme dette, vil jeg argumentere for, at det er væsentligt for specialets videnskabelighed, at det gøres klart for læseren, hvad der egentligt menes, når det hævdes at et givent fænomen er socialt konstrueret.

Jeg placerer mig hovedsageligt inden for Berger og Luckmanns videns sociologi, hvor virkeligheden betragtes som socialt produceret gennem sprog, handling og interaktion. Ifølge Berger & Luckmann skabes den sociale virkelighed gennem hverdagslivets rutiner (Berger & Luckmann, 2004, s. 57). Det er gennem menneskers daglige erfaringer, interaktioner og sprog, at virkeligheden opfattes som naturlig og selvfølgelig. Det er også, hvad Berger & Luckmann beskriver, når de taler om, at den sociale virkelighed fremstår som en objektiv realitet i reificeret form (Rasborg, 2005, s. 369). Hvordan den sociale virkelighed fremstår som en objektiv realitet i reificeret form, uddyber Berger & Luckmann gennem tre centrale begreber: eksternalisering, objektivering og internalisering.

Figur 2.0: Eksternalisering, Objektivisering og Internalisering.

Kilde: Berger & Luckmann (2004)

Eksternalisering refererer til den måde, hvorpå mennesker gennem deres handlinger og sprogbrug udtrykker en subjektiv mening. I denne proces skabes der vaner, forståelser og forestillinger om eksempelvis en rigtig iværksætter. Således tilskriver Berger & Luckmann også en forståelse af, at sproget er primat i forhold til tænkningen; det er ikke kun et middel til at formidle tanker, men en konstituerende praksis. Berger og Luckmann (2004, s. 89) præciserer: *”Enhver menneskelig aktivitet er en eksternalisering”*. Dette sker typisk i hverdagslivets umiddelbare praksis, og især i ansigt-til-ansigt interaktioner, hvor subjektiv mening kommer til udtryk. Over tid objektiviseres disse sproglige mønstre sig og får karakter af faste rutiner, som fremstår uafhængige af de individer, der har skabt dem. Dette sker gennem, hvad Berger og Luckmann begrebsligger med typificeringer, hvor bestemte handlinger og roller generaliseres og bliver til standardiserede forventninger. Objektiveringen bliver, i deres argumentation særligt tydelig, når nye aktører træder ind i en allerede etableret social orden, hvor normer anses som noget, der altid har været sådan. Når disse forestillinger dernæst internaliseres af aktører i feltet, kommer de til at opleves som selvfølgelige og meningsgivende. Berger og Luckmann (2004, s. 92) skriver: *”Internaliseringen er den proces, hvori individet tilegner sig en ‘færdig’ social verden som subjektiv virkelighed”*. Når individet tilegner sig disse objektiviserede strukturer, bliver det en del af deres virkelighedsforståelse. En virkelighed der derigennem reproduceres i både adfærd og sprog. De argumenterer således for, at mennesket både

er producent og produkt af samfundet: *"Samfundet er et menneskeligt produkt. Samfundet er en objektiv virkelighed. Mennesket er et socialt produkt."* (Berger & Luckmann, 2004, s. 99). Med andre ord udgør essensen i deres videnssociologiske perspektiv det dobbelte forhold; at mennesket skaber samfundet og samtidig formes af det. Når jeg således vælger at anvende Berger & Luckmanns sociologiske perspektiv, er det med til at belyse, hvordan bestemte forståelser over tid kan opnå karakter af selvfølgelige sandheder (Berger & Luckmann, 2004, s. 76). Denne dialektiske proces vil derfor i relation til dette speciale skabe indsigt i, hvordan aktører i venturekapitalmarkedet både former og formes af de normer, sprog og forståelser, de indgår i.

Ved at placere afhandlingen i en socialkonstruktivistisk ramme, anerkendes det herfor, at både de kvinder, der interviewes, og jeg som forsker in spe. er indlejret i samme sociale virkelighed, som jeg forsøger at undersøge. Således kan menneskers tanker, sprog og handlinger kun forstås i lyset af de sociale betingelser, de er indlejret i. Det betyder også, at viden i dette speciale ikke forstås som neutral, men som ifølge Berger og Luckmann er noget der opstår gennem den dialektiske proces mellem mine informanter og jeg. Denne forståelse har betydning for undersøgelsens metodiske udformning, hvilket uddybes i det følgende kapitel.

KAPITEL 4

Metodiske refleksioner i forskningsprocessen

4.0 Metodologi

Med udgangspunkt i denne videnskabsteoretiske retning og undersøgelsens spørgsmål om; hvordan kvindelige iværksættere og investorer oplever venturefeltet, vil det kommende afsnit præsentere de metodiske overvejelser, der ligger til grund for opgavens empiri. For det første vil feltet og informanterne introduceres. Mens branchens og den dokumenterede kønsbalance i venturekapitalmarkedet allerede er kortlagt i afsnit 2, forbliver det relevant at beskrive den kontekst, hvori nærværende speciale indskrives sig. Som Berger og Luckmann påpeger, er forståelse altid situeret i sociale sammenhænge og afhængig af den kulturelle kontekst, hvori spørgsmål stilles og svar gives (Berger & Luckmann, 2004, s. 45). Dertil vil der være en præsentation af de overvejelser som understøtter valget af semistrukturerede interviews. De kommende afsnit søger således at fremlægge såvel feltets karakteristika som det konkrete empiriske grundlag, der rammesætter specialets analyse.

4.1 Felten & Informanterne

Specialet placerer sig i det danske venturekapitalmarked, hvor kønsbalancen mellem, hvem der rejser, og hvem der forvalter kapital, som belyst, er udtalt. Feltet er kendetegnet ved at majoriteten af beslutningstagere og investorer fortsat er mænd, hvorfor det ikke kun er andelen af kvinder, som modtager kapital, der er lav; også andelen af kvinder, der investerer kapital, er markant underrepræsenteret (Angella Invest, 2024). I venturekapitalmarkedet fungerer investeringsprocessen som et felt, hvor iværksættere må pitche deres idé med henblik på at overbevise potentielle investorer om virksomhedens legitimitet og potentiale. Omvendt indtager investorerne en position, der eksplicit og implicit vurderer, hvilke idéer, personligheder og forretningsmodeller, der egner sig bedst til at modtage kapital. Som fremskrevet i afsnit 2.3, er denne vurderingsproces ikke udelukkende baseret på objektive kriterier, men præget af socialt konstruerede forestillinger om, hvem der fremstår som investeringsværdig. Det er netop i denne kontekst, specialet søger at forstå, hvordan kvinderne oplever et felt præget af kønsbalance. Det leder mig videre til at belyse et væsentligt element i specialets videnskabelighed; hvem der produceres viden om.

Undersøgelsens empiri består af kvalitative interviews med ti kvinder fra det danske venturefelt. Disse kvinder repræsenterer to aktørpositioner: dels kvindelige iværksættere, der har forsøgt at rejse eller har rejst ekstern kapital til deres virksomhed og dels kvindelige investorer, der i deres praksis vurderer og investerer i startups. Disse to grupper er ikke valgt ud fra et ønske om at sammenligne, men for at opnå en bredere indsigt i, hvordan deres erfaringer kan bidrage til en dybere forståelse af

de dynamikker, der former adgangen til kapital i Danmark og selve venturefeltet. Ved at inkludere både de, der søger kapital og de, der forvalter den, tilstræber jeg et empirisk grundlag, hvor kønsbalancen ikke belyses fra én position, men udfoldes gennem fortællinger fra begge minoriteters sider af processen. Det metodiske valg understøtter specialets ambition om ikke kun at påvise den eksisterende ubalance i venturefeltet, men snarere at undersøge, hvordan denne ubalance opleves og navigeres i. Lidt mere konkret er udvalget af informanter blevet foretaget med henblik på at opnå en større variation i data, der kan belyse mønstre og forskelle baseret på kvindernes erfaringer som iværksættere og investorer. Derfor spænder informanterne fra første gangs stiftere af en virksomhed til erfarne serieiværksættere, private investorer eller rådgivere og nogle har rejst millioninvesteringer, mens andre har opnået mindre finansiering gennem offentlige tilskud, legater eller støtteordninger. Fælles for dem alle er, at de har indgående kendskab til det danske venturefelt. For at kunne analysere dette kendskab er det dog afgørende at vælge en metode, der åbner for et indblik i kvindernes sociale virkelighed.

4.2 Semistruktureret interview

For at kunne undersøge kvindernes oplevelser i mødet med venturefeltet, har jeg valgt at arbejde med semistrukturerede interviews, som metodisk understøtter specialets socialkonstruktivistiske udgangspunkt, hvor sprog, som kort belyst, anses som et primat for tænkningen (Rasborg, 2005, s. 351). I denne forståelse er sprog ikke et neutralt redskab til at beskrive verden, men en konstituerende kraft. Sproget gør noget: det former, strukturerer og skaber den sociale virkelighed, vi agerer i. Når informanterne i interviewene således sætter ord på deres erfaringer, deltager de samtidig i en meningsskabende praksis, hvor de positionerer sig selv og andre i forhold til de normer, forventninger og sprog, der præger feltet (Berger og Luckmann, 2004, s. 75). Det betyder, at det sagte ikke blot refererer til virkeligheden, men former den. Således er sproget også en afgørende vej til viden i socialkonstruktivismen, hvilket gør kvalitative interviews til en velegnet metode i denne afhandling. Ifølge Lene Tanggaard og Svend Brinkmann er sproget også centralt for forståelsen, hvor samtalen kan *"[...] tilvejebringe en detaljeret og intensiv analyse af en forholdsvis begrænset mængde personers oplevelser af bestemte begivenheder og situationer"* (Brinkmann og Tanggaard, 2020, s. 36). Netop dette er relevant i nærværende undersøgelse, hvor det ikke er en objektiv kortlægning af feltet, der tilstræbes, men en analyse af, hvordan kvinders levede erfaringer konstrueres, italesættes og gives betydning i samspillet mellem individer og kontekst.

I den forbindelse har jeg valgt at følge en semistruktureret interviewform, hvor samtalen mellem forsker og informant tillægges en åben og eksplorativ karakter. Interviewguiden er udarbejdet med inspiration fra Claus Elmholt og Lene Tanggaards anbefalinger til semistrukturerede interviews (guiden ses i bilag B). Guiden er opbygget med henblik på at åbne for refleksive svar og indeholder derfor primært eksplorative spørgsmål, som inviterer informanterne til at dele egne erfaringer og oplevelser fra feltet (bilag B). For at støtte op om en tryk og fortrolig samtalsituation blev interviewene, i det omfang det var muligt, afholdt i de tidsrum og rammer, som informanterne selv havde valgt og følte sig tilpasse med (Albris & Wahlberg, 2018, s. 270). Af praktiske årsager, herunder tidsmæssige hensyn og begrænset mulighed for fysisk fremmøde, blev alle interviews gennemført online. Netop derfor er jeg bevidst om, at det kan have påvirket graden af nærvær og tryk, som kan være lettere at etablere i en fysisk kontekst (Albris & Wahlberg, 2018, s. 270). Interviewguiden er desuden konstrueret omkring mit forskningsspørgsmål, mens praktiske elementer såsom samtykkeerklæring, anonymisering, båndoptagelse og tid også var etableret inden samtalen (Brinkmann og Tanggaard, 2020, s. 44). Inden de enkeltstående interviews blev deltagerne orienteret om samtalsens formål, så de havde et overordnet kendskab til, hvad interviewet ville omhandle (Olsen, 2015, s. 180). Dog blev de specifikke spørgsmål fra interviewguiden ikke sendt på forhånd, med det formål at give plads til informanternes egne fortolkninger, uden at svarene blev begrænset af forudbestemte rammer (Jacobsen et al., 2020, s. 294). Efter interviewets afslutning blev lydoptagelsen transskriberet og klargjort til den senere analyse.

4.3 Bearbejdning af empirisk materiale

I forlængelse af de semistrukturerede interviews udgør transskriberingen et væsentligt led i bevægelsen fra empiriindsamling til analyse. Alle interviews blev optaget med samtykke fra informanterne og transskriberet kort tid efter, ved hjælp af det digitale transskriptionsværktøj Goodtape (2025). Herefter blev hver transskription gennemgået manuelt, mens jeg lyttede til optagelsen igen, for at sikre overensstemmelse mellem det sagte og det nedskrevne. Målet har været at bevare informanternes fortællinger, uden at lade det talte sprogs ufuldstændige karakter forstyrre analysens overblik. Uafsluttede sætninger, pauser og fyldord er som udgangspunkt udeladt, medmindre de har haft betydning for den måde udsagnet kunne fortolkes på. Mit fokus under transskriptionen har derfor været på meningsindholdet fremfor ordret gengivelse af sproget. Det er i tråd med en socialkonstruktivistisk forståelse af viden som situeret, hvor det, der bliver til empiri, skabes i mødet mellem informanterne og mig som forsker in spe. Når

de respektive interviews transskriberes, er det derfor ikke kun en gengivelse af, hvad der er sagt, men en situeret bearbejdning, hvor mine valg har betydning for, hvilke pointer, stemninger og sproglige nuancer, der gives plads til i analysen. Det forudsætter en reflektiv opmærksomhed på min egen forskerposition og en forståelse af at informanternes sprogbrug er konstituerende for virkeligheden, og at denne konstituering formes af de sociale betingelser de som aktører er indlejret i. I tråd med denne forståelse er transskribering ikke kun en metodisk opgave men et udtryk for, hvordan virkelighed gøres til genstand for viden i en konkret forskningskontekst og at jeg er en aktiv medproducent af den viden som fremskrives (Rasborg, 2005, s. 351-368).

I min læsning af interviewmaterialet har jeg i forlængelse heraf været inspireret af Helle Bundgaard og Hanne Overgaard Mogensens tematiske strategi. Ifølge Bundgaard og Mogensen (2018, s. 74–76) forstås analysearbejdet som en erkendelsesbevægelse, der udvikler sig i en spiralform, hvor nye indsigter opstår i samspillet mellem empiri, teori og skrivning. Analysen kan således beskrives som en vekselvirkning mellem empiriske observationer og teoretiske perspektiver. Det har været en fortløbende proces, hvor analysearbejdet har været filtret ind i fra første skridt i udarbejdelsen af dette speciale (Bundgaard & Mogensen, 2018, s. 75). I forlængelse af dette har min analyse ikke fulgt en strikt deduktiv eller induktiv metode, men har udviklet sig i en iterativ bevægelse mellem transskription, læsning og teoretiske indsigter. Analysen er således vokset frem i takt med, at jeg lyttede mig ind i materialet og begyndte at ane mønstre i informanternes fortællinger. I stedet for på forhånd at opstille faste koder har jeg ladet enkelte udsagn og episoder fungere som analytiske epicentre, som Bundgaard og Mogensen foreslår, hvorfra jeg har udfoldet mønstre og betydninger på tværs af interviewene (2018, s. 82–84). I min analytiske gennemgang har jeg derfor været optaget af at forfølge tre centrale betydningsdannelser, som strukturerer analysen og giver indblik i kvinders oplevelser i feltet. De tre temaer er: 1) at forstå feltet som en form for spil, 2) hvordan performativitet bliver altafgørende i feltet, og 3) hvordan flere informanter afviser at blive associeret med kritik af feltet. Disse tre temaer skal ikke læses som faste kategorier, men som analytiske indgange til at forstå, hvordan kvindelige iværksættere navigerer i et felt præget af kønsbalance. Min tilgang er i den forstand forankret i en socialkonstruktivistisk forståelse, hvor det empiriske materiale ikke har én stabil livsverden, men må forstås som flertydigt og kontekstafhængigt.

4.4 Begrænsninger & bias

Med denne metodologi i mente, er det også væsentligt at påpege de begrænsninger, der knytter sig til undersøgelsens empiriske grundlag. De medvirkende informanter er alle kvinder, som har valgt at deltage i et speciale med fokus på køn i venturekapitalmarkedet og dermed allerede formodes at have en vis grad af refleksivitet om disse tematikker. De fleste er rekrutteret gennem et opslag på LinkedIn, hvilket både har muliggjort adgang til et bredere netværk og samtidig kan have præget, hvem der har fundet sig interPELLeret som passende informanter. Rekrutteringsformen kan således indebære en risiko for informationsbias, hvor mere tavse eller mindre refleksive erfaringer potentielt udelades (Saltofte, 2013). Flere har i interviews italesat, hvordan de selv oplever bias i feltet, eller hvordan de navigerer i forventninger om køn og legitimitet. Dette kan betyde, at specialets empiri i særlig grad afspejler de stemmer, der allerede har positioneret sig i forhold til feltets kønnede normer og det er derfor væsentligt at forstå informanterne som aktører, der taler ud fra bestemte erfaringsrum (Berger & Luckmann, 2004, s. 59). Det udgør således en væsentlig begrænsning for undersøgelsens bredde, men giver samtidig indsigt i de oplevelser der allerede er sprogliggjorte. Ligeledes skal det understreges, at bestemte spørgsmål konstruerer bestemte svar, og at min position som interviewer, som den der sidder med det fortolkende ord, uundgåeligt præger samtalerummet. I tråd med den socialkonstruktivistiske forståelse, må interviewet ikke opfattes som en neutral teknik, men en socialt forhandlet interaktion (Brinkmann & Tanggaard, 2020, s. 42–43).

Adgangen til feltet er opnået gennem min egen position i det danske venturemarked, hvor jeg som stifter af en startup, har et forudgående kendskab og adgang til et netværk hvor kapital forhandles. Denne insiderposition har fungeret som en adgangsbillet til et felt, der ofte er præget af høj grad af gatekeeping (Alvesson, 2009; Hammersley, 2006). Samtidig betyder denne tilknytning, at feltet ikke fremstår som et fremmed objekt, men som en del af mine egne omgivelser. I tråd med Hammersleys (2006) argument kan det dermed tidsafgrænses som en kontekst, jeg har været indlejret i igennem flere år. Det er hvad Alvesson argumenterer for, et forspring der kan åbne for indsigter, som ofte forbliver utilgængelige for den professionelle fremmed (Alvesson, 2009 s. 160). På trods af denne argumentation, indebærer insiderpositionen ifølge Saltofte (2013) også væsentlige begrænsninger. Med denne position kan hjemmeblindhed opstå og jeg risikere derved at overse det, der tages for givet; dét, som netop virker selvfølgeligt i mit eget miljø. Den fortrolighed, som skaber adgang, kan samtidig mindske min analytiske skarphed og evne til at stille kritiske spørgsmål (Saltofte, 2013). Derudover rejser positionen etiske dilemmaer såsom loyalitetsforpligtelser over for

netværk og tillidsbrud med relationerne i feltet. Dog skal det understreges, at det ikke er mine egne erfaringer som iværksætter, der er i fokus i denne undersøgelse, men netop informanternes levede erfaringer og deres positionering i den kulturelle kontekst. Det er således deres levede erfaringer, der danner grundlaget for den fortolkning, analysen hviler på. Min relation til feltet forsøger derved ikke at være en forstyrrelse af dataindsamlingen, men en del af det fortolkningsmæssige udgangspunkt.

Den sidste begrænsning jeg vil fremlægge for dette speciale, knytter sig til fravalget af observation som en del af dataindsamlingen. Observation kunne have fungeret som en form for metodisk triangulering (Brinkmann & Tanggaard, 2020), hvor samtalens udsagn kunne spejles i konkrete praksisser. Ligeså vel som Alvesson argumenterer for, at en insider position er fordelagtigt, fremhæver han, at interviews alene ikke giver en fyldestgørende indsigt i den levede virkelighed. Hverdagspraksisser og de forhold, der præger en given kontekst afspejles ikke nødvendigvis i interviews (Alvesson, 2009, s. 169). Den interviewedes evne til at adskille sin subjektive holdning med den reelle praksis, er et væsentligt kritikpunkt i valget af interviews alene. Fraværet af denne form for kropsligt, kontekstnært datamateriale, betyder, at specialet i høj grad beror på det, informanterne siger om deres oplevelser og dermed risikerer at overse det som ikke siges, ikke kan italesættes, eller som udspiller sig i implicitte, skjulte lag af feltet. En bias, som er ude af forskerens kontrol, da de faktorer som spiller ind, er langt mere komplekse end de fejl, som der beskrives under interviewet (Alvesson, 2009; Hammersley, 2006). Med det nævnt, udgør samtalen og sproget, i tråd med socialkonstruktivismen, et centralt element i den sociale praksis (Berger og Luckmann, 1966). Det betyder, at fravalget af observation ikke nødvendigvis svækker analysens validitet, men bør forstås som et metodisk valg, der prioriterer dybden i den dialogiske relation frem for bredden i det empiriske materiale. Netop fordi nærværende speciale undersøger hvordan kapitalmarkedets kønnede logikker opleves, italesættes og handles i kvinders egne fortællinger, vurderes de semistrukturerede interviews som en velegnet metode.

5.0 Etiske overvejelser i forskningsprocessen

I forbindelse med kvalitative interviews har etik været en gennemgående refleksion i alle dele af undersøgelsen, for at sikre en respektfuld og ansvarlig behandling af informanternes ord (Brinkmann & Tanggaard, 2020). At beskæftige sig med kvinders personlige oplevelser af venturekapitalmarkedet, krævede en særlig opmærksom tilgang, hvorfor undersøgelsens etiske ramme blandt andet er blevet inspireret af Brinkmann og Tanggaards (2020, s. 598-599) fire

principper for etisk kvalitativ forskning: informeret samtykke, fortrolighed, konsekvenstænkning og refleksion over forskerrollen.

Alle informanter blev forud for interviewene oplyst om projektets formål og deres rettigheder som deltagere, herunder at deres medvirken var frivillig, at data blev anonymiseret, og at de kunne gennemlæse deres svar eller trække det tilbage på ethvert tidspunkt. Jeg har således, i overensstemmelse med gældende GDPR-regler, søgt at være tydelig om informanternes rettigheder, herunder muligheden for at trække samtykket tilbage. Derudover har jeg efterstræbt sikker opbevaring af data og slettet disse efter projektets afslutning (Europa-Parlamentets og Rådets forordning, 2016). De forskellige interviews blev således optaget med samtykke og transskriberet med henblik på at beskytte informanternes identitet. Alle navne og identificerbare oplysninger er ændret eller udeladt. Lidt mere konkret, har deltagerne fået dæknavnene: Anna, Maja, Sofie, Liva, Katrine, Nina, Selma, Freja, Emilie og Ida, for læsevenlighedens skyld. Et etisk standpunkt, som har haft til formål at skabe et trygt og tillidsfuldt samtalerum, hvor informanterne har kunnet dele deres erfaringer, med vished om, at deres udtalelser behandles fortroligt (Albris & Wahlberg, 2018, s. 270). Derudover har jeg forholdt mig til de etiske implikationer, der ligger i, at forsker og informant mødes i et dialogisk rum, hvor både spørgsmål og svar formes i relation til hinanden. Dette kalder på metodisk refleksivitet og en etisk opmærksomhed. Særligt når samtalerne berører potentielt sårbare emner som kønsbias, usikkerhed og magtrelationer i kapitalmarkedet. I denne kontekst er det ikke nok at sikre anonymitet; det handler også om at lytte, tolke og formidle med respekt for den kompleksitet og sårbarhed, som fortællingerne rummer (Brinkmann og Tanggaards, 2020, s. 119). Således har jeg i flere tilfælde, hvor interviewet blev et rum for personlig refleksion, søgt at navigere ansvarligt i denne relationelle situation. Jeg har ikke søgt at trække følelsesladede fortællinger frem, men respekteret informanternes grænser og ladet dem styre dybden i deres deling. Med dette metodiske og etiske afsæt på plads, rettes blikket nu mod den teoretiske forståelsesramme for analysen.

LÆRINGS- OG
FORANDRINGSPROCESSER
10. SEMESTER

KAPITEL 5

Analytisk forståelsesramme

6.0 Analytisk forståelsesramme

Den kommende analyse er, som skrevet, udviklet gennem en delvis induktiv tilgang, hvor jeg med afsæt i interviewmaterialet har identificeret mønstre og betydningsfulde udsagn, som gradvist har ledt mig til relevante teoretiske perspektiver. Processen har dog ikke været entydigt induktiv, men snarere kendetegnet af en fortløbende vekselvirkning mellem empiri og teori. I takt med at materialet foldede sig ud, blev specifikke begreber fra feministisk teori, særligt Judith Butlers performativitet og Sara Ahmeds feminist killjoy, relevante for at forstå, hvordan køn og oplevelsen af køn træder frem i mødet med iværksætterfeltet. Judith Butlers begreb om performativitet anvendes i det følgende som et analytisk redskab til at undersøge, hvordan køn performs i samspil med feltets normative forventninger. Jeg trækker dermed ikke på hele Butlers teoretiske system, men anvender begrebet i en afgrænset forstand med fokus på hendes forståelse af køn som noget, der formes gennem gentagelse snarere end som en fast identitet. Derudover fremskrives Sara Ahmeds the feminist killjoy ikke som en måde at forklare informanternes intentioner, men som en teoretisk optik til at forstå, hvilke mekanismer, der kan være med til at forme deres udsagn. Begge begreber supplerer afhandlingens socialkonstruktivistiske grundlag ved at tydeliggøre, hvordan kvindernes oplevelser og forståelser af feltet må forstås i lyset af en allerede etableret social virkelighed. Som Berger og Luckmann (2004, s. 62) skriver: *“Hverdagslivet præsenterer sig for mig som en selvfølgelighed [...] som et ordnet verdenssystem”*. Således udgør Berger og Luckmanns videnssociologi analysens overordnede teoretiske fundament, mens Butler og Ahmed supplerer ved at tilbyde begreber, der synliggør de processer, hvori kvindernes oplevelser formes og gives mening i et socialt konstrueret felt.

6.1 Performativitet som analytisk begreb

Inspireret af Simone de Beauvoirs berømte udsagn *“Man fødes ikke som kvinde, man bliver det”*, hævder Butler, at kroppen ikke blot er en biologisk realitet, men en historisk idé, der formes gennem sociale normer og gentagede handlinger. Judith Butler (1988) argumenterer således for, at køn ikke er en fast identitet, men en socialt konstrueret performance, der gentages og reproduceres over tid. Helt centralt i Butlers argumentation står udsagnet om: *“[...] the body is a historical situation as Beauvoir has claimed, and is a manner of doing, dramatizing, and reproducing historical situation.”* (Butler, 1988, s. 521). Når Butler fremhæver Beauvoirs udsagn, understreger det argumentationen om forskellen mellem biologisk køn som en fysisk realitet og køn som den kulturelle fortolkning af denne realitet. At være hunkøn er ifølge deres skelnen en fysisk

kendsgerning uden iboende betydning, men at være en kvinde er at være blevet en kvinde; at tilpasse kroppen til at stemmeoverens med en historisk idé om kvinden (Butler, 1988, s. 522).

Butler bygger således videre på tænkere som Beauvoir, Merleau-Ponty og Sartre, der ser kroppen som noget, vi gør snarere end noget, vi har. I tråd med disse, beskriver Butler, hvordan subjektet selv formes gennem sine handlinger, altså gennem de måder vi handler, taler, bevæger os og bliver set på. Vi skaber os selv gennem performative gentagelser (Butler, 1988, s. 528). Det betyder også, at hvis køn skabes gennem gentagne handlinger, så kan det også ændres. Hvis vi begynder at gentage vores handlinger på nye måder eller bryder med de normale mønstre, kan vi udfordre og ændre vores opfattelse af køn.

I denne argumentation er køn ikke en essens, men et projekt; en handling, vi hele tiden udfører for at fremstå som "kvinde" eller "mand" i overensstemmelse med normative forventninger. "*Gender is in no way a stable identity or locus of agency from which various acts proceed; rather, it is an identity tenuously constituted in time – an identity instituted through a stylized repetition of acts.*" (Butler, 1988, s. 519). Det betyder, at køn er noget, vi lærer at gøre "rigtigt". Men hvis vi gør det forkert, for eksempel ved at afvige fra den historiske opfattelse, risikerer vi sociale sanktioner, vi risikerer at være, hvad Butler beskriver som: *afvigere*. For eksempel kan kvindelige iværksættere, som afviger fra idealet om en rigtig iværksætter, risikerer at fremstå som mindre legitime eller mindre egnede til at drive virksomhed. Det at udføre sit køn korrekt bliver dermed en strategi for socialoverlevelse og ikke bare et individuelt valg. Som Butler formulerer det, er performativitet den proces, hvorigennem køn opstår som identitet, ikke ved at udtrykke noget indre, men ved at blive gentaget i stiliserede handlinger over tid (Butler, 1988). Performativitet må dermed forstås som en social praksis, hvorigennem bestemte former for opførsler bliver legitime og andre bliver marginaliserede. Netop denne argumentation om, at nogle former for fremtoning, adfærd og selvfremstilling tillægges værdi, mens andre kan underminere kvinders legitimitet, gør performativitet til et centralt begreb i min analyse af, hvordan kvinder oplever og navigerer i et felt med kønsbalance. Ifølge Butler er det dog ikke tilstrækkeligt kun at fokusere på individuelle handlinger, hvis vi vil forstå kvinders oplevelser i dybden. Performativitet udfolder sig altid inden for en social ramme, som former, hvad der overhovedet kan performes, og hvilke udtryk der bliver set som legitime. Så på trods af, at Butler argumenterer for, at individet må tage ansvar for de handlinger, der reproducerer dominerende forståelser, understreger hun også nødvendigheden af at forstå den kontekst, disse handlinger udspiller sig i. Hvis vi alene forsøger at skabe forandring

gennem individets handlinger, risikerer vi at bekæmpe symptomerne, ikke selve årsagen; nemlig de praksisser der skaber og fastholder uligheden (Butler, 1988, s. 525). Med det nævnt, vil Butlers forståelse af køn som socialkonstrueret benyttes som et analytisk redskab, uden at jeg forpligter mig på Butlers bredere poststrukturalistiske kritik af subjektivitet og magt. Det forbliver derfor helt essentielt at fremskrive for læseren, at Judith Butlers begreb om performativitet og køn er baseret på hendes begrebsliggørelse af selvsamme i artiklen, *Performative acts and gender constitution: An essay in phenomenology and feminist Theory* (1988).

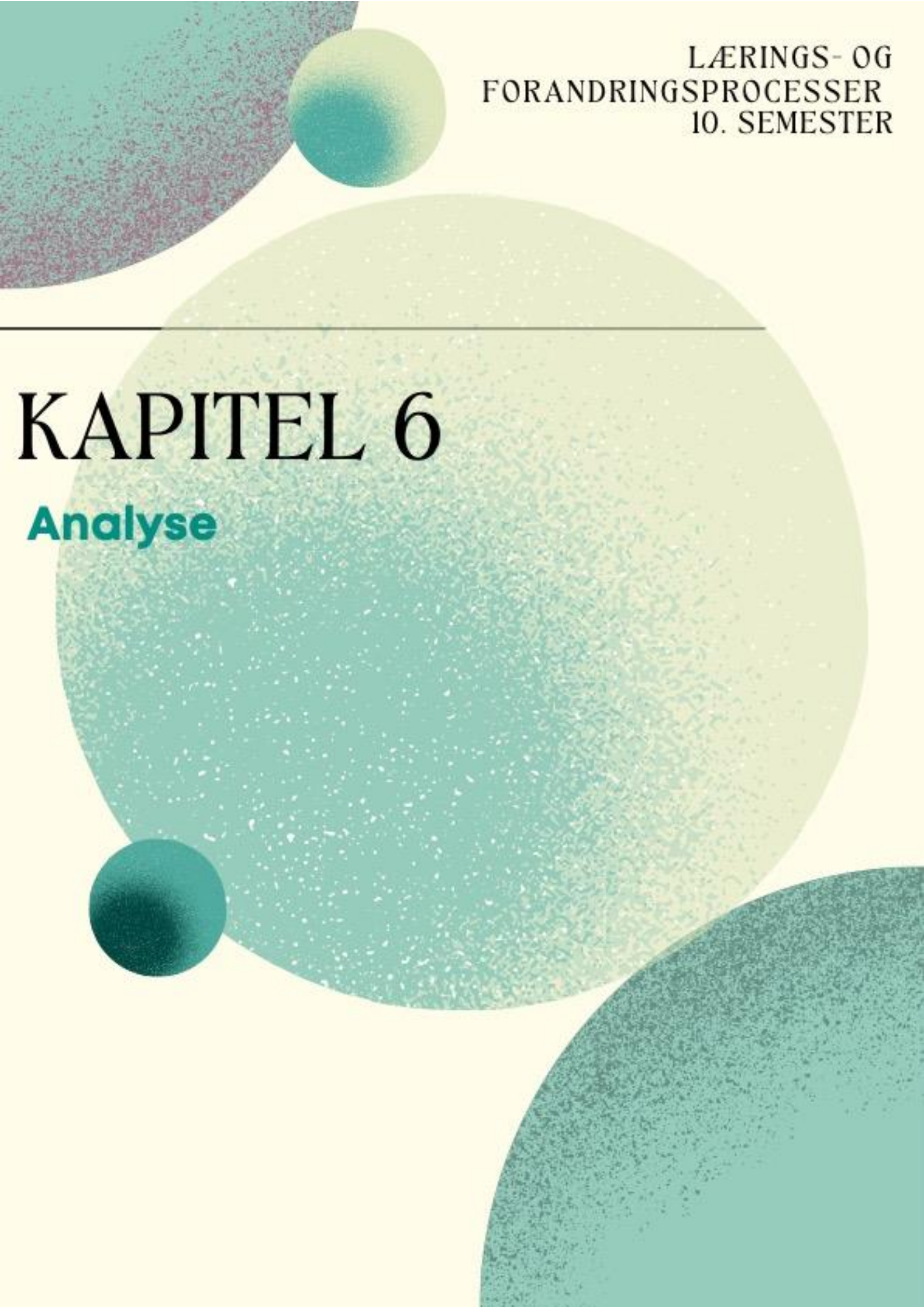
6.2 Når kritikerens ødelægger stemningen

På samme måde som Judith Butlers begreb om performativitet og køn anvendes afgrænset, skal fremskrivningen af Sarah Ahmeds (2010) *killjoy* heller ikke læses som udtømmende. Det forbliver dog relevant at beskrive, at jeg i relation til denne afhandling, har ladet mig forfølge af Ahmeds (2010) begreb, som et analytisk værktøj til at opnå indsigt i den distance informanterne søger at tage fra deres udtalelser. Med begrebet *the feminist killjoy* sætter Ahmed (2010) ord på, hvordan det at gøre modstand, at sige fra, stille spørgsmål eller blot være anderledes, har sociale og affektive konsekvenser. Begrebet bruges dermed ikke til at forklare informanternes intentioner, men som en figur, der åbner en forståelse af, hvorfor nogle informanter vælger at tage afstand fra kønsdebatten og undgå kritik. Ikke fordi uligheden ikke eksisterer, men fordi det at sætte ord på den, kan true deres legitimitet i feltet.

Ahmeds udvikling af *the feminist killjoy* udspringer af en mere grundlæggende kritik af lykke som historisk begreb. Hun indleder sin tekst med en kritik af intellektuelle historier om lykke, der i høj grad er skrevet af hvide mænd, og som ofte udelader kvinder; *“Treating happiness as an intellectual history amounts to becoming blind to how differences matter within that history.”* (Ahmed, 2010, s. 571). Med denne kritik peger Ahmed på, hvordan en abstrakt og intellektuel historie om lykke overser forskellige gruppers erfaringer og hvordan disse forskelle forstyrrer forestillingen om en fælles, sammenhængende lykkefortælling (Ahmed, 2010, s. 572-573). Hun præciserer sin kritik ved at pege på, hvordan forestillinger om lykke historisk har været forbundet med bestemte forventninger til kvinders roller og adfærd. Ifølge Ahmed (2010, s. 578) er det blevet formuleret sådan, at kvinder finder lykke gennem andre. Mere konkret beskriver hun dette som en affektiv asymmetri i vores historie, hvor kvinden skal være glad eller finde lykke i, at opretholde andres glæde, også selv når hun må tilsidesætte egne erfaringer eller ubehag. Ahmed betegner dette som en affektiv regulering, hvor glæde bliver et udtryk for social loyalitet: *“We are under pressure*

to be happy, or to show signs of being happy, as a form of allegiance to the social order.” (Ahmed, 2010, s. 590). At afvige fra denne affektive norm, at nægte at være glad, når noget opleves uretfærdigt, bliver dermed i sig selv en trussel mod fællesskabet. Kvinder forventes at udvise glæde under bestemte betingelser og det forventes at kvinder er glade for overhovedet at være med (Ahmed, 2010, s. 579). I stedet for at kritisere, forventes de at bekræfte deres tilhørsforhold gennem positivitet og taknemmelighed. Det er på denne baggrund Ahmed udvikler figuren the feminist killjoy, som en der ikke føler, hvad man bør føle og som derfor bliver gjort ansvarlig for at ødelægge den sociale harmoni ved at italesætte ubehagelige sandheder (Ahmed, 2010, s.587). Killjoyen er således hende, der bringer ubehagelige sandheder frem i lyset som andre helst ignorerer for at bevare en positiv stemning. Den feministiske killjoy er ikke en person, der søger konflikt men en, hvis tilstedeværelse afslører, at harmonien i fællesskabet er betinget af en tavshed omkring bestemte former for ulighed. Som Ahmed (2010, s. 581) formulerer det: *“The feminist killjoy spoils the happiness of others; she is a spoilsport because she refuses to convene, to assemble, or to meet up over happiness”*. Det bliver derfor ikke nødvendigvis dét hun siger der fremstilles som problemet, men det at hun siger noget overhovedet.

Netop ideen om, at bestemte grupper, såsom kvinder, oplever at skulle bevare den gode stemning eller forventes at udvise glæde over bestemte betingelser er særligt relevant i nærværende speciale. Det er netop her, Ahmeds figur bliver analytisk brugbar, da begrebet gør det muligt at undersøge, hvordan sociale forventninger former oplevelsen af, hvilke handlemuligheder der er tilgængelige i bestemte kontekster. The feminist killjoy supplerer således afhandlingens socialkonstruktivistiske fundament ved at synliggøre, hvordan tavshed eller tilpasning ikke nødvendigvis er et resultat af manglende bevidsthed, men også kan være af affektive hensyn.

LÆRINGS- OG
FORANDRINGSPROCESSER
10. SEMESTER

KAPITEL 6

Analyse

7.0 Analyse

I den kommende analyse vil jeg søge at afdække, hvordan kvindelige iværksættere og investorer oplever et felt præget af kønsbalance. Analysen er, som tidligere belyst, inddelt i tre hovedafsnit, som hver især undersøger forskellige aspekter af, hvordan oplevelser af feltet kommer til udtryk i informanternes fortællinger. Det bør dog tydeliggøres, at analysen er baseret på udvalgte udsagn fra interviewene og ikke kan rumme hele kompleksiteten i hvert enkelt interview. Udsnittene skal derfor læses som analytiske nedslag i det sagte og ikke som fuldstændige repræsentationer af informanternes samlede erfaringer. Først i analysen vil jeg kortlægge informanternes italesættelser af feltet og særligt, hvordan kvinderne beskriver et felt, som i høj grad er båret af mænd. Denne indledende fremskrivning har til formål at synliggøre de logikker og værdier, der er blevet eksternaliseret, objektiveret og internaliseret som en del af den sociale virkelighed, kvinderne skal navigere i. Dette danner afsættet for næste del af analysen, hvor jeg med inspiration fra Judith Butler undersøger, hvordan kvinderne oplever at skulle performe bestemte former for adfærd for at fremstå som legitime i feltet. Slutteligt vil jeg i min analyse fremdrage et perspektiv som flere informanter udtrykte; en modstand mod at blive identificeret med en negativ fortælling om feltet.

7.1 Om at spille spillet

Indledningsvis vil jeg således udfolde informanternes beskrivelser af det undersøgte felt, som en ramme for resten af analysen. For at stille mig skarpt på, hvordan venturekapitalmarkedet opleves og italesættes af de ti informanter, har jeg i bilag C identificeret centrale citater, der giver indblik i netop dette. Disse citater danner dermed også udgangspunktet for den efterfølgende analytiske gennemgang. Nedenfor, har jeg søgt at fremskrive, hvordan kvinderne på forskellig vis tilegner feltet en beskrivelse af at være: 1) overvejende præget af mænd 2) At have et stort fokus på vækst og skalerbarhed 3) At være en form for spil.

For det første beskrives feltet som en branche, hvor “[...] langt, langt, langt største del af dem, der investerer, det er middelaldrene mænd” (Interview med Freja, 2025). At feltet er overvejende mænd, omtales blandt andet som “[...] en ren mandeverden” af iværksætter Nina, mens investor og iværksætter Anna ligeledes beskriver branchen som værende “[...] overvejende ældre hvide mænd. Altså, diversiteten i investormiljøet er blandt andet 70-90 % mandlige investorer i faget”. Denne iagttagelse af, at feltet primært er domineret af mænd, er netop også hvad Liva sætter ord på i vores interview. Hun beskriver at feltet har “[...] en overvægt af mænd på 65+, som har levet i en

anden tidsalder end de unge innovative startup-founders.” Selma, der er iværksætter, italesætter meget tydeligt hvordan et felt domineret af mænd ser ud i praksis: ”Siden vi begyndte aktivt at lede efter investorer, [...], der har jeg måske snakket med 20 investorer, og 19 af dem har været mænd [...]. Jeg har stort set kun mødt mænd.” Disse udsagn sprogliggør den kønsmæssige ubalance, som også tidligere i opgaven er blevet belyst gennem statistiske data (se afsnit 2.2). At denne kønsmæssige ubalance også italesættes af informanterne, skal ikke nødvendigvis læses som et problem, men kan umiddelbart fremstå som et simpelt faktum. Det interessante herfor, er dermed ikke, at flertallet af investorer i feltet er mænd, men hvordan dette flertal får betydning for de oplevelser som kvinderne udtrykker undervejs i vores interview. Med udgangspunkt i denne afhandlings fremskrivelse af Berger og Luckmanns (2004) teoretiske indblik, kan kvindernes udsagn læses som vidnesbyrd om, hvordan feltets virkelighed er blevet skabt og opretholdt gennem gentagne sociale handlinger og sproglige praksisser. Det betyder med andre ord, at når feltet i overvejende grad består af ældre hvide mænd, er det netop disse mandlige erfaringer, perspektiver og værdier, der er blevet eksternaliseret og med tiden objektiveret. Det sprog som disse mandlige aktører har udtrykt, er blevet til faste rutiner, der i dag danner de vilkår og logikker, som præger normgrundlaget i feltet (Berger & Luckmann, 2004, s. 90). Når feltet fremhæves som domineret af mænd, bliver det dermed også et udtryk for, at de logikker, som kvinderne nedenfor beskriver som grundlæggende for feltet, udgør en objektiveret virkelighed, der for nogen er blevet internaliseret og dermed opleves som en naturlig del af det at navigere i feltet (Berger & Luckmann, 2004, s. 99).

De logikker kvinderne beskriver som grundlæggende for feltet leder mig over til den anden centrale forståelse, der på tværs af informanterne, bliver udtrykt: at feltet er vækstfokuseret. Iværksætter, Sofie, beskriver disse logikker som en tilgang, hvor der er fokus på; "hardcore money hele tiden. Altså, rekord, checks, vækst, og vi vækster, fordi vi skal." Hun fremhæver undervejs i hendes interview, hvordan venturefeltet er præget af vækstlogikker, der handler om skalering, økonomi og profit. En vækstlogik i markedet, som ikke kun er blevet udtrykt af Sofie, men er blevet italesat på tværs af alle informanter. Selma beskriver blandt andet, hvordan det at skulle rejse penge har fyldt uforholdsmæssigt meget i hendes arbejde som iværksætter: ” Så jeg synes, at det der med investeringer er noget, der har fyldt hele tiden. [...] jeg har været lidt irriteret over, at det skulle fylde alting, fordi jeg har ikke startet virksomheden for at rejse penge til den.” Denne opfattelse af, at feltet har fokus på penge, deles også af Emilie, der er iværksætter og Liva, der færdes i investormiljøet. Emilie beskriver feltet som ” ”Det er bare sådan, show us the freaking money.” mens Liva sætter ord på, at markedet er ” [...]et numbers game.”. Således peger informanternes

udsagn på en fælles oplevelse af, at markedet i høj grad er præget af vækstorienterede logikker. Her kan Berger og Luckmanns (2004) begreb om objektivering igen anvendes til at forstå, hvordan disse logikker er blevet eksternaliseret og over tid er opfattet som naturlige kriterier for, hvad iværksætteri er og bør være. Det er blevet en objektiveret virkelighed, som kvinderne træder ind i og må forholde sig til. Som det også er beskrevet i afsnit 3.1, bliver objektiveringen særligt tydelig, når nye aktører, som kvinderne i dette felt, træder ind i en allerede etableret social orden, hvor normer ikke fremstår som menneskeskabte, men som noget, der altid har været sådan (Berger & Luckmann, 2004, s. 90, 93, 99, 106). Hvad denne objektivering af vækstlogikker har af betydning for oplevelsen af feltet, sætter Emilie ord på under hendes interview. Hun sprogliggør en tydelig kritik af feltet og beskriver dem som værende kynisk: "De satser på den der ene, der kommer til at løfte hele puljen [...] det er jo 19 konkurser, 19 spildte liv." Emilies udsagn læses som ét eksempel på, hvordan enkelte aktører sprogligt italesætter de konsekvenser, som en objektiveret vækstlogik kan have for oplevelsen af at begå sig i feltet (Berger & Luckmann, s. 93). I forlængelse heraf forstår jeg disse udsagn som genkendelige i lyset af Ahls (2006) kritik af, at vækst er blevet den dominerende målestok i iværksætteri. I hendes perspektiv indebærer denne logik, at andre kriterier og praksisformer risikerer at blive marginaliseret eller overset. En pointe som også er analyseret i flere informanternes beskrivelser. Som det vil fremgå i det følgende, opleves feltet ikke som et neutralt marked, hvor alle vurderes på lige fod, men snarere som et marked, hvor de som anses som passende, allerede i udgangspunktet er formet af sociale og kulturelle faktorer.

Som Freja udtrykker det, har vi som mennesker en tendens til at finde det tillidsvækkende at omgås og samarbejde med personer, vi kan spejle os i: "[...] vi har en psykologisk eller biologisk tendens til at synes, at det, der er fedt og det, der er godt; det er noget, vi kan spejle os selv i.". Dette underbygges af Anna, som italesætter: "Man har en tendens til både som menneske, men også fordi man skal bruge rigtig meget tid og personlig interesse i det her, til at investere i noget, man kan spejle sig i." Ida, der er iværksætter, sætter på samme vis ord på denne tendens og gør den kønnet: "Men tend to trust men more than women, and they tend to invest more in men than in women." I min læsning af materialet belyser disse udtalelser, hvordan genkendelighed, eller det at kunne spejle sig i nogen, i visse tilfælde kan fremstå som et kriterium i vurderingen af, hvad der i feltet anses som passende. Det handler med andre ord ikke kun om forretningspotentiale i objektiv forstand, men om sociale forestillinger om, hvem der passer ind. Som Liva også sætter ord på: "Der opstår en kløft i kommunikation, sprog og forståelse mellem de ældre mandlige investorer og de yngre

startupstiftere”. Liva sætter i denne udtalelse ord på, hvordan de ældre mandlige investorer ofte bærer på en anden forståelse af iværksætteri og virksomhedsdrift end den, der præger de yngre generationer af startupstiftere. Denne forskel kan skabe en barriere, hvor divergerende perspektiver og sprogbrug risikerer at føre til misforståelser eller, som hun selv formulerer det, ”en kløft” mellem aktørerne. En kløft, som Emilie på anden vis sætter ord på, ved at beskrive den problemstilling hun oplever ved kønsbalancen: “[...] så længe vi har en investorgruppe som er mænd, så vil det være de samme dynamikker, som går igen. Og derfor, når vi så møder investorer, som ikke ser verden på samme måde, så er der en problemstilling”. Denne oplevelse af, at udfordringerne har rødder i etablerede forestillinger, genfindes også i Katrines, som tilsvarende er i iværksætter, refleksion: “[...] det her problem er så svært, fordi det stikker dybt. Det er et mønster, der er formet gennem mange generationer, og det findes på tværs af samfundet.” I forlængelse heraf fremhæver hun, hvordan forskellige vurderingsparametre kan gøre sig gældende afhængigt af køn. Hun italesætter, at kvindelige stiftere ofte bliver stillet spørgsmål, “[...] der fokuserer på det, der allerede er sket”, mens mandlige stiftere i højere grad bliver spurgt til fremtidige potentialer og vækst: “[...] hvor stort kan det her blive?” Ifølge Katrine vidner det om en forskel i den måde, vurderinger foretages på. Det antyder, at bias ikke nødvendigvis er bevidst, men kan komme til udtryk i den måde spørgsmål stilles og vurderinger formes i praksis. Anna beskriver eksplicit, hvordan der i feltet er bias forestillinger om kvinder: ”Og grundlæggende var der et syn på, at man skulle tale et andet sprog til dem, altså den her bias tankegang. ” Set i lyset af Berger og Luckmanns (2004) forståelse af den sociale konstruktion af virkeligheden, tolker jeg kvindernes oplevelser som et udtryk for, at vurderingskriterier i feltet ikke er neutrale, men opstået gennem eksternalisering, hvor bestemte værdier, såsom vækst og profit, er blevet udtrykt og gentaget over tid. Når disse værdier over tid fremstår som faste og selvfølgelige, er det ifølge Berger og Luckmann et udtryk for denne objektivering. De beskriver det som at ”*Det sociale fremstilles som noget objektivt, snarere end som et menneskeligt produkt*” (Berger og Luckmann, 2004, s. 90). Således forstår jeg disse mønstre, som informanterne beskriver, som en del af den socialt konstruerede virkelighed kvinderne må navigere i. En virkelighed, som ifølge kvinderne ofte handler om at kunne spille spillet.

Flere af informanterne anvender ord som "game" og "spilleplade" om venturekapitalmarkedet. Maja beskriver under vores interview feltet som: "It's a game. Og hvis man ikke forstår at spille det, [...] så skal man ikke være en del af det her game." Hun understreger i forlængelse heraf, hvordan deltagelsen i dette felt kræver kendskab til spillets regler; regler som ikke nødvendigvis er

eksplicitte, men som alligevel former, hvem og hvad der vurderes som legitimt. Hun italesætter det blandt andet som, ” hvis man ikke formår at kigge indad og tage sig af den frygt, man har inde i, så kan du ikke være med i gamet.[...]”. En lignende metaforisk beskrivelse om feltet som værende et spil, optrådte i Frejas udtalelse;

” Og på en anden side af bordet skal kvindelige eller underrepræsenterede founders uddannes i; hvordan taler man sproget og desværre hvordan spiller du på spillepladen. Hvordan spiller du med på den, hvor du samtidig har dig selv med og hvor du giver dig selv de bedste chancer du har.”

Hun uddyber yderligere, ved at sammenligne finansieringsprocessen som en form for elitesport, fordi det er så hårdt at være i (Bilag C). Freja og Maja, står ikke alene i deres metaforiske beskrivelser af feltet. Som tidligere nævnt beskriver Liva også industrien som et ”numbers game”, mens andre informanter benytter metaforer som; et underholdningsshow eller en scene man skal performe på (Bilag C). Maja beskriver eksempelvis: “For man bliver stillet op på alle mulige scener, som sådan en anden danser-klovn, der er sådan, kom dans for os, og så skal vi sidde og vurdere dig. Det er en del af det.” Lignende erfaringer fremgår hos Selma, der siger: “[...]det er sådan en ting med, at man skal stille sig op og stå til sådan nogle pitch-konkurrencer, at man ligesom bliver underholdning for en masse investorer.” Anna uddyber dette perspektiv og beskriver pitchevents som et show: “[...] lidt ligesom som til et show, hvor vi så alle sammen sidder som et publikum og skal lytte til dem.” At feltet italesættes som en form for spil, en sport eller som et show kvinderne skal navigere i, kan i lyset af Berger & Luckmanns (2004) argumentation forstås som socialt konstruerede forventninger til, hvordan man bør agere i felten. Disse udsagn viser, hvordan kvinderne oplever, at det ikke er nok at have en forretningsidé, man må også mestre det sociale spil og tilpasse sig feltets forventninger. I lyset af Berger og Luckmanns (2004, s. 99) begrebsramme kan denne tilpasning læses som et udtryk for en internaliseringsproces: kvinderne handler ud fra en virkelighed, der tidligere er blevet eksternaliseret og objektiveret, og som nu opleves som en selvfølgelighed for at kunne begå sig i feltet. Denne proces bliver særligt tydeligt i Majas udsagn om, at man skal lære at spille spillets regler, ikke som et valg, men fordi ”det er en del af det” eller når Liva kalder markedet for “et numbers game”, som en uafhængig præmis. Lignende tendens til at acceptere disse vilkår ses også i Selmas refleksion; “Jeg har været lidt irriteret over, at det skulle fylde alting, fordi jeg har ikke startet virksomheden for at rejse penge til den.” På trods af sin kritik

handler hun fortsat inden for de vilkår, feltet sætter. Deltagelse i venturekapitalmarkedet kræver således ikke alene en god forretning, men også en evne til at præsentere sig selv på en måde, der matcher feltets forventninger. Det leder mig videre til næste del af analysen, hvor Judith Butlers begreb om performativitet introduceres i den analytiske ramme for at undersøge, hvordan bestemte fremtoninger forventes og reproduceres i feltet, og hvilke oplevelser det medfører for kvinderne.

7.2 Når performativitet bliver altafgørende

Den anden tematiske skildring, jeg gerne vil fremskrive, er den mest fremtrædende på tværs af informanternes fortællinger. Med forskellig betoning beskrev kvinderne en forudbestemt forestilling om, hvordan kvinder forstås i venturefeltet. I lyset af Judith Butlers forståelse af køn som noget der skabes gennem gentagelse af sociale og kulturelle normer, undersøger jeg i dette afsnit, hvordan kvinderne italesætter deres køn og deres måde at fremstå på i feltet. Samtidig trækker jeg igen på Berger & Luckmanns forståelse af den dialektiske proces for at belyse, hvordan disse forventninger konstrueres socialt og opleves som selvfølgelige i feltet.

I bilag D har jeg udvalgt de udtalelser fra kvindernes respektive interviews, som italesætter en oplevelse af, at kvinder forstås som mindre egnede i feltet. Informanterne sprogliggør på den ene side, hvordan kvinder er mere tilbageholdne i deres fremtoning mens en iværksætter, der egner sig til at tiltrække kapital, på den anden side er selvsikker, vækstorienteret og hjemmevant i feltets spilleregler. Denne kontrast fremgår lidt mere konkret i Annas beskrivelse af en forestilling om kvindelige iværksættere som staklerne og investorerne, i dette tilfælde typisk mænd, som ressourcestærke: ”Jeg tror, man har set på de kvindelige iværksættere som staklerne, og investorerne er dem, der er kapital- og ressourcestærke.” Annas udsagn er ét eksempel blandt mange, der beskriver det billede som dominerer informanternes sprog: at kvinder, særligt kvindelige iværksættere, netop fremstår mindre egnede i feltet. Denne type udsagn peger ikke blot på enkelte erfaringer, men indgår i et mønster jeg har identificeret i analysen, hvor flere informanter sætter ord på, hvordan bestemte forestillinger om kvinder fremstår som indlejrede i de forståelsesrammer, der præger feltet. Inden jeg præsenterer de følgende analytiske fremdragelser, finder jeg det dog væsentligt at understrege, at kvindernes udsagn ikke skal forstås som subjektive vurderinger af kvinder eller kvinders position i feltet, men som beskrivelser af en oplevet social virkelighed. Med afsæt i Berger og Luckmann forstår jeg disse udsagn som udtryk for en erfaring af allerede eksisterende forestillinger om kvinder, der fremstår som en naturlig del af feltets sprog. Når informanterne italesætter kvinder som mere tilbageholdne, mindre selvsikre eller mindre egnede, er

det ikke kun en gengivelse af en oplevet virkelighed, men også en aktiv deltagelse i dens opretholdelse. Som Berger og Luckmann (2004, s. 106) fremhæver, objektiverer sproget de fælles erfaringer og gør dem tilgængelige for det sociale fællesskab. Det betyder, at det der siges, bliver en del af den virkelighed, der fremstår som legitim og virkelig for aktørerne selv. I forlængelse heraf peger også Judith Butler (1988) på, hvordan det, vi siger og gør, ikke blot udtrykker identitet, men skaber den. Når kvinder beskriver bestemte træk som typisk kvindelige eller uegnede i dette felt, indgår de i en performativ gentagelse, der former forståelsen af, hvad en iværksætter er og hvem der passer ind. Dermed bliver deres sproglige handlinger ikke blot refleksioner, men også reproduktioner af feltets normer.

Således vil jeg først fremskrive Majas udsagn om, hvorfor hun oplever, at der er en kønsmæssig ubalance i feltet, ”Jeg tror også, det er derfor, der tit er flere mandlige iværksættere, fordi man skal udstråle selvsikkerhed og følelsen af, at man ved, hvad man laver, også som iværksætter.” Maja beskriver i dette citat en forestilling om, at mændum i højere grad end kvinder, fremstår mere selvsikre i deres værk. Hun uddyber med at forklare, at feltets præmisser er sat af den ”hvide ældre herre” og at hun som kvinde derfor må spille med efter deres regler for ikke at tabe spillet. ”Jeg kan ikke blive en hvid ældre herre. Så jeg bliver nødt til at omgive mig med dem, og jeg bliver nødt til at spille deres spil. [...] Hvis jeg negligerer det, så taber jeg.” Maja fortsætter med at kalde feltet ”the fucking game” og pointerer, at ”jeg som kvinde bliver instinktivt rated lavere end en mand på min egen alder”. Jeg læser hendes udsagn som et udtryk for, hvad Anna også beskrev i ovennævnte citat, at kvinder er mindre egnede end mænd i dette felt. I forlængelse af Butlers forståelse af køn som socialt konstrueret, kan Majas udsagn indikere en bevidsthed om den bias, hun møder i feltet: i kraft af sit køn tilskrives hun automatisk lavere rangering end en mandlig iværksætter. Alligevel udtrykker Maja, at hun tilpasser sig spillet, frem for at udfordre det. Som beskrevet i afsnit 6.1 forstår Butler (1988) køn som noget, der konstitueres gennem performativ gentagelse af normer. Når Maja fremhæver, hvordan hun som kvinde bliver vurderet lavere, vidner det om, at hendes kønslige identitet allerede er indforstået og sanktioneret i feltet. Hendes erkendelse er dermed også en spejling af, hvordan hun positioneres i forhold til en norm, der er blevet gentaget over tid. I Butlers optik bliver sådanne gentagelser netop det, der producerer og fastholder virkelighed også når den opleves som uretfærdig (Butler, 1988, s. 519). Med Berger og Luckmann i tankerne, vil jeg samtidig argumentere for at Maja har internaliseret feltets forestilling om, at ”den rigtige iværksætter” har bestemte karakteristika såsom at fremstå selvsikker. Jeg forstår hendes tilgang og hendes tilpasning til det eksisterende felt som en måde, hvorpå hun accepterer

spillereglerne som objektiveret realitet: “that’s the game”, som hun siger. Majas perspektiv illustrerer således en paradoksalt virkelighed som også tilkendes blandt flere informanter: For at opnå legitimitet eller accept må hun bekræfte de samme normer, der i udgangspunktet positionerer hende som mindre legitim. Det er, hvad Freja italesætter som en oplevelse af at skulle balancere mellem at fremstå kompetent uden at afvige fra forventningerne til en passende kvindelig adfærd. Freja beskriver det som “et helt utroligt svært spil af, at du skal være charmerende og likeable, men du skal også tages seriøst”. Ifølge Freja rammes kvinder af en paradoksalt virkelighed:

“[...] hvis du er charmerende og likeable, så bliver det misforstået, og hvis du prøver ikke at være charmerende [...] fordi du gerne vil tages seriøst, så bliver du måske set som bitchy eller bossy [...] og så får du heller ikke investering.”

Således tolker jeg Frejas udtalelse som en oplevelse af, at en kvindelig iværksætter, der udviser charme, risikerer at blive taget mindre alvorligt. Forsøger kvinden derimod at udstråle autoritet, selvsikkerhed eller hårdhed, afviger hun fra kønsnormen om hvordan en kvinde bør optræde, og dermed får hun etiketter som “bossy” eller “bitchy”. Frejas udsagn kan i forlængelse af Butlers argumentation, læses som et eksempel på, hvordan det at være hunkøn er at tilpasse kroppen til at stemmeoverens med en historisk ide om kvinden (se afsnit 6.1). Det bliver et spørgsmål om, at bevæge sig i et spændingsfelt, hvor visse fremtoninger sanktioneres; ikke fordi de er ineffektive, men fordi de afviger fra forestilling om hunkønnet. Hvis kvinder optræder charmerende, kan det tolkes som mangel på seriøsitet; hvis de udstråler autoritet, kan det opleves som et brud på den kønnede forventning. I venturefeltet kan disse sanktioner få konkrete konsekvenser, eksempelvis i form af manglende adgang til kapital (Butler, 1988, s., 522, 524, 528). Katrine underbygger denne pointe ved at beskrive hendes oplevelse af, at både mandlige og kvindelige aktører, ofte ubevidst, kan komme til at blive vurderet forskelligt for de samme ambitioner. Hun fortæller under vores interview, at:

“Hvis en kvinde har store ambitioner, kan reaktionen ofte være: Kan du nu også klare det? Hvad med din familie?’ Når mænd har store ambitioner, bliver det derimod ofte fejret: Hvor er det sejt, at du gør det!”.

Denne differentierede vurdering, som Katrine udtrykker, er hvad Butler vil beskrive som en stiliseret handling (Butler, 1988, s. 519). At der stilles forskellige spørgsmål til mænd og kvinder

med samme ambition, vidner om en tillært måde at tilgå køn på, en stiliseret gentagelse, der reproducerer forestillingen om, hvad det vil sige at være kvinde.

I lyset af Berger & Luckmann vil jeg nu rette fokus mod, hvordan sådanne forventninger til køn ikke kun performs i øjeblikket, men er blevet skabt og fastholdt gennem en længere historisk og social proces. Som det er tydeliggjort i afsnit 3.1, kan disse forventninger forstås som en konsekvens af typificeringer, hvor bestemte handlinger og roller, afhængigt af afsenderens køn, tillægges forskellig betydning. Sådanne typificeringer fremstår som i feltets hverdag som objektive virkeligheder, men er i virkeligheden et resultat af en længerevarende socialiseringsproces (Berger & Luckmann, 2004). Når kvinder bliver rangeret lavere, når de forventes at udstråle en bestemt adfærd eller får stillet andre spørgsmål end mænd, kan det således reflektere en objektiveret virkelighed. Denne virkelighed kan i praksis bidrage til, at visse handlemønstre fremstår mere acceptable end andre, afhængigt af afsenderens køn. Disse forventninger er ikke noget, kvinder frit kan vælge sig ind eller ud af, men fremstår som en del af de vilkår, de må forholde sig til. I denne kontekst kan Butlers forståelse af performativitet bidrage til at nuancere, hvordan kvinder, i mødet med disse forventninger, gentager bestemte handlemønstre for at fremstå som legitime (Butler, 1988, s. 523). Det handler ikke blot om tilpasning, men om at kunne læses som den rette inden for et felt, hvor afvigelse fra idealet risikerer at blive mødt med sanktion.

I forlængelse heraf, udtrykker flere af informanterne, hvordan de oplever et behov for at justere deres fremtoning, særligt i situationer, hvor majoriteten af investorerne er mænd. Ida, der er medstifter af en tech-startup, italesætter betydningen af selvtillid: "The male founders might come on stage more confident and that of course gives trust to the investors." Hun beskriver en oplevelse af, at mandlige iværksættere typisk træder frem med en større selvsikkerhed, hvilket investorerne i hendes perspektiv opfatter som et positivt signal. Det er netop, hvad Maja også beskrev i hendes tidligere nævnte udtalelse om, at mænd fremstår mere selvsikre end kvinder. Maja sætter yderligere ord på, at da hun ikke opnår investering i et tidligere pitch event, må det være fordi hun: "[...] også har udstrålet mindre ejerskab" over hendes virksomhed. Denne forestilling om, at mænd besidder andre egenskaber der er gavnlige i felten, er også hvad Emilie italesætter i vores interview. Hun beskriver en oplevelse af, at kvinder har haft behov for at ligne mændene i branchen: "jeg tror, at vi som kvinder har jo haft behov for at ligne mænd, gøre ligesom mænd." Hendes ordvalg om at "ligne" og "gøre ligesom" mændene, læser jeg som en oplevelse af, at succeskriterierne i høj grad er maskulint kodede, sådan at kvinder har følt sig nødsaget til at imitere de mandlige kollegers stil,

attitude og måske endda kropssprog for at blive taget alvorligt. Endnu engang kan Butlers begreb om performativitet bidrage til at nuancere forståelsen af denne tilpasning; de kvindelige aktører i feltet forsøger at fremføre en identitet, der stemmer overens med de historisk og kulturelt etablerede forestillinger der forbindes med den legitime aktør i feltet (Butler, 1988, s. 520, 523). En central del af denne performative forventning handler også om at gøre sig større, at tale højt om sine ambitioner, male et billede af en selvsikker aktør. Som Liva udtrykker det: "Vi kvinder, vi er jo meget mere åbne, og er ikke så gode til at komme og spille på en helt stor klinge. Det ligger ikke til vores natur." I forlængelse heraf siger hun om mændene: "Der er masser af mænd der er meget bedre til lige at overdrive og male et bedre billede. [...] Og der er brug for de der 'to the sky' for at skabe resultater." Liva italesætter altså, at mange kvindelige iværksættere har en tendens til at være mere tilbageholdende eller realistiske i deres fremstilling af virksomheden, hvorimod mandlige iværksættere ofte præsenterer visioner i næsten overdrevne positive vendinger, en "to the sky" fremtoning. En vigtig pointe, jeg vil fremhæve i hendes udsagn er, at hun implicit fortæller, hvordan denne form for overskudsagtig storytelling faktisk belønnes med resultater: at der "er brug for" (Livas udtalelse bilag D) at kunne spille på den store klinge for at opnå investering. Hun uddyber med, "jeg tror, at vi ændrer os over tid, og kvinder lærer mere og mere metoderne og mulighederne i den her branche." En beskrivelse jeg læser som en antydning af, hvordan kvindelige aktører i feltet gradvist opbygger eller skal opbygge en kulturel kompetence i at begå sig på venturefeltets præmisser. En antydning, som også er kommet til udtryk i afsnit 7.1, hvor flere informanter italesætter nødvendigheden af, at lære spillets regler for at kunne begå sig i det. Når informanter som Liva, Maja, Freja og Emilie taler om nødvendigheden af at "lære spillets regler", "udstråle ejerskab" eller "ligne mænd", læser jeg det som en gentagelse af en performativ praksis, hvor bestemte måder at fremstå på, såsom at være selvsikker eller "spille på en stor klinge", forbindes med legitim adfærd (Butler, 1988, s. 522). Disse træk forstås ikke som neutrale, men som noget, kvinder i feltet må tilegne sig og dermed også som noget, der i udgangspunktet ikke tillægges dem. I forlængelse heraf kan informanternes udsagn tolkes som et udtryk for, at legitimitet knyttes til en bestemt performativ figur, som har rod i en kulturel fortælling om iværksætteren som kønnet (Butler, 1988). Det kan være med til at skabe en betydelig udfordring for kvindelige aktører i feltet, hvor mange, som det vil fremskrives, forsøger at skrue op eller ned for deres egen selviscenesættelse.

Sofie, der driver virksomhed med to mandlige co-founders, beskriver hvordan hun ofte indtager en mere tilbagetrasket position under investormøder, særligt når samtalen kredser om økonomiske nøgletal, skalering og vækst. Hun forklarer: "Og det tror jeg er en kvindeting, som er vores største udfordring." Sofie fremhæver her sit eget reaktionsmønster; at hun tier eller tilbageholder sig i situationer der omhandler økonomi samtidig med at hun anser det som et generelt kvindeligt træk. Hendes refleksion vidner dermed om en internalisering af den opfattelse, at emner som økonomi og vækst ikke falder kvinder naturligt. Samtidig er Sofie bevidst om, at denne tilbageholdenhed er problematisk, hun italesætter det som at det er kvinders "største udfordring". I tråd med Berger og Luckmanns videnssociologi kan Sofies tilbagetræden anskues som en internalisering af de forståelser der dominerer feltet. Altså forståelsen af, hvem eller hvilket køn der typisk mestrer det økonomiske sprog, og hvem der må træde et skridt tilbage. Et lignende billede er blevet beskrevet af Anna, der under vores interview italesætter den forestilling hun mødte om kvinder, da hun trådte ind i venturefeltet: "Da kvinder kom ind i investormiljøet, blev de mødt af en hård tone og et særligt maskulint investormiljø som gjorde, at de bare aldrig kom i gang. [...] fordi man troede ikke på, at kvinder havde interesse i det [...] Fordi kvinder har jo hverken interesse i checks eller økonomi, altså der var alle de her forestillinger." Hun uddyber, at den dynamik hun oplever, der i økosystemet, ved at sætte ord på, at der længe har hersket en bias-tilgang, hvor mange antager at kvindelige iværksættere skal hjælpes på vej, fordi de er staklerne; "Grundlæggende var der et syn på, at man skulle gøre rigtig meget for de kvindelige iværksættere [...] og man skulle tale et andet sprog til dem... Jeg tror, man har set på de kvindelige iværksættere som staklerne." (se bilag C, Anna). Som Sofie også uddyber, oplever hun, at mange kvinder slet ikke har lyst til den vækstfokuserede "alt eller intet" mentalitet, som feltet kræver: "Jeg tror man som kvinde er meget mere sådan: det behøves ikke være alt eller intet". Et udsagn, som også bliver udtrykt hos Liva, der sætter spørgsmålstegn ved, om denne branche overhovedet er noget for kvinder:

"Fordi det kan godt være, at der kun er 1% af venture, der går til female founders only, men hvad nu hvis vi måske slet ikke vil have venture, måske vil vi hellere drive de der forretninger og kun blive lidt større." (Bilag D, Liva)

Om branchen er noget for kvinder, er også en refleksion Dorte sætter ord på under vores interview. Hun siger; "Altså det vækstønske, der er. Er det en vækst, som jeg ønsker at drive? Hvad må man afgive for at nå dertil? Hvilke kompromisser skal man gå på?".

Disse udsagn åbner blandt andet for to mulige fortolkninger i min analytiske gennemgang. På den ene side kan de forstås som udtryk for, at de legitimitetskrav, der dominerer i venturefeltet, er med til at skubbe nogle kvinder, og formentlig også mænd, væk fra kapitalmarkedet, fordi de ikke ønsker at engagere sig i det spil, der kræves. På den anden side kan det, fra et socialkonstruktivistisk perspektiv, i højere grad tolkes som et spørgsmål om, hvordan bestemte fortællinger og sproglige praksisser er med til at forme vores opfattelse af, hvem der passer ind i feltet. Med afsæt i forståelsen af, at sproget er primat for tænkningen, bliver disse italesættelser ikke blot beskrivelser af virkeligheden, men medskabere af den og dermed medvirkende til at reproducere bestemte forestillinger om kvinder og iværksætter. Sådanne sproglige konstruktioner kan også have betydning for, hvordan kvinderne iscenesætter sig selv i praksis. Når kvinderne således på forskellig vis belyser, hvordan de bør eller allerede har tilpasset sig feltets forventninger, forstår jeg det som en proces, hvor en eksternaliseret forestilling om hvordan man bør være i venturefeltet, gradvist er blevet internaliseret i kvindernes egen virkelighed. Denne bevægelse, hvor kvinderne tilpasser sig feltets normer og handler i overensstemmelse med dets logikker, har i analysen også givet anledning til en ny iagttagelse: at nogle informanter, til trods for deres udfordrende oplevelser i feltet, tager afstand fra at blive forbundet med kritik af feltet. Et paradoks som kom frem undervejs i min analyse, hvor informanterne på den ene side beskriver kønnede udfordringer og oplevelser af ulighed, men på den anden side undviger de at fremstå som kritiske aktører. Det leder til den sidste del af mit analytiske arbejde, hvor jeg ønsker at undersøge, hvordan denne ambivalens kan forstås som en del af kvinders oplevelse af at navigere i et felt, der er præget af kønsbalance.

7.3 Det sure opstød

Som den sidste del af analysen retter jeg dermed fokus mod den paradoksale virkelighed, som flere kvinder indskrifter sig i. På den ene side har kvinderne udtrykt de udfordringer, som den kønsmæssige ubalance har haft på deres oplevelser i feltet. På den anden side, udtrykker de en modvilje mod at fremstå kritiske over for feltet. Flere af de kvindelige informanter lægger distance til deres egne erfaringer og italesætter, at de ikke ønsker at blive associeret med negative udtalelser om feltet. Denne distance har jeg søgt at fremdrage i bilag E, hvor kvinderne enten nedtoner betydningen af køn eller direkte afviser at indgå i en negativ fortælling om venturefeltet. En sådan positionering får mig til at stille spørgsmålet: hvorfor nogen af disse kvinder fravælger at italesætte den ulighed, de selv har erfaret? For at undersøge dette paradoks trækker jeg i det følgende på Sara Ahmeds begreb the feminist killjoy, som kan bidrage til at belyse, hvilke sociale mekanismer der

kan være på spil i informanternes tilbageholdenhed. Det skal dog bemærkes, at analysen i det kommende afsnit ikke søger at vurdere hvorvidt kvindernes distancering bør være genstand for kritik. Det er en fremskrivning af kvindernes hverdagsliv, sådan som den fremstår for kvinderne selv. Når flere af informanterne vælger at afstå fra kritik og i stedet retfærdiggøre feltet som helhed, søger jeg at forstå, hvordan disse udsagn opstår og gøres meningsfulde i den sociale virkelighed, de er indlejret i (Berger & Luckmann, 2004, s. 58). Men som Berger og Luckmann argumenterer for, fremstår hverdagslivets virkelighed som naturlig og taget-for-givet, indtil den konfronteres med ny viden. Det er netop med dette afsæt, at jeg i det følgende inddrager Sara Ahmeds perspektiv, der gør det muligt at synliggøre de mekanismer, der fastholder tavshed i feltet. I dette perspektiv kan kvindernes afstandtagen relateres til ønsket om ikke at blive identificeret som the feminist killjoy (Ahmed, 2010, s. 66).

Jeg vil starte med at belyse, hvordan Maja beskriver sin modvilje mod at deltage i en negativ fortælling om branchen. Hun fortæller, at hun “har rejst penge, så det er jo lykkedes mig som kvindelig CEO at rejse kapital. [...] det kan muligvis have været sværere end for mænd, men det lykkedes. Så jeg gider ikke være en del af det sure opstød.” Når Maja eksplicit udtrykker, at hun ikke vil være den del af det sure opstød, læser jeg det som en afstandtagen fra den kritiske samtale om feltets bias. Hun anerkender i hendes udsagn, at processen “muligvis” har været sværere for hende som kvinde, men at det jo er lykkedes hende og at hun dermed ikke ønsker at blive associeret med dårlige kommentarer om feltet. Dette kan forstås i lyset af, hvad Ahmed betegner som conditional happiness, et affektivt krav om at fremstå positiv, loyal og taknemmelig, særligt for grupper som historisk har haft begrænset adgang. I stedet for at udtrykke kritik, forventes det, at kvinderne i feltet viser glæde over at være med (Ahmed, 2010, s. 590). At nægte denne form for glæde bliver dermed i sig selv en form for brud, et killjoy moment. Majas udsagn læses herved som en undvigelse af den sociale position som the feminist killjoy, ikke fordi hun ikke oplever ulighed, men fordi dét at italesætte den kan få hende til at fremstå som negativ eller utaknemmelig (Ahmed, 2010, s. 583). En lignende modvilje mod at fremstå negativ, kommer til udtryk hos Nina, der beskriver hvordan hun først begyndte at reflektere over den mandsdominerede kultur, hun havde befundet sig i, efter hun var trådt ud af den: “Det er først nu her bagefter, jeg rigtigt er kommet til at tænke over det, fordi jeg vil egentlig sige, at jeg ikke er for meget til det der Me Too. Jeg synes godt, det kan blive for meget.” I citatet tager Nina afstand fra den tidligere #MeToo-bevægelse, fordi hun oplever, at det godt kan blive for meget. Hun udtrykker også, hvordan det at tale om ulighed og forskelsbehandling gør kvinder svage og udtrykker ”For det kommer til at få os kvinder

til at fremstå svage, synes jeg, hvis vi hele tiden skal bekræfte vores værd. Det føler jeg egentlig ikke, at jeg har behov for.” Med afsæt Ahmeds argumentation kan Ninas virkelighed, forstås som et ønske om at opretholde en følelse af legitimitet ved at undgå killjoyens position. Hun vil ikke bringe ubehag eller svaghed ind i fællesskabet, fordi det strider mod idealet om den stærke, selvsikre iværksætter. Jeg læser dermed også Ninas udsagn, som et udtryk for, hvordan en internaliseret virkelighed, formet gennem fælles forståelser og normer i feltet, gør det vanskeligt at italesætte ulighed, fordi det afviger fra det billede, der opleves som passende. Et lignende mønster viser sig i Majas udsagn, hvor hun formulerer en oplevelse af, at kvinderne langt hen ad vejen selv er ansvarlige for ubalancen: “jeg tror langt hen ad vejen, vi selv er ude om det.” En udtalelse, som italesætter hendes oplevelse af, at kvinderne selv bærer en del af ansvaret og således vender hun problematikken indad mod kvinderne selv. Ved at placere ansvaret hos kvinderne selv og tage afstand fra kritikken af feltet, kan Majas virkelighed også forstås som en strategi til at undgå den sociale sanktion, der følger med at ”ødelægge stemningen” (Ahmed, 2010). Samtidig kan hendes udsagn, ligesom Ninas, læses som en del af en internaliseret virkelighed, hvor bestemte forståelser fremstår som naturlige og meningsfulde. Hendes italesættelse af, at kvinder selv er ude om det, må dermed forstås som en del af en social virkelighed, der opretholder sådanne forestillinger og som i feltet fremstår som en objektivere virkelighed for dem, der navigerer i den.

En tilsvarende bevægelse ses hos Anna, der også giver udtryk for en balancegang mellem at italesætte den kønnede ubalance og samtidig fastholde den gode stemning. I interviewet undrer hun sig over, at investormiljøet “var overvejende ældre hvide mænd” med “mange myter omkring kvinder”, som hun ikke umiddelbart “havde så meget tilfælles med”. Hun beskriver således, at hun trådte ind i et felt præget af hvide ældre mænd, som hun ikke har så meget til fælles med, men at denne skævvridning ikke har betydning for kønsbalancen som ses i praksis. Hun udtaler:

”Det miljø, jeg kom ind i, var overvejende ældre hvide mænd og som jeg ikke havde så meget tilfældes med. De var selvfølgelig søde [...] Men det betyder ikke, at man ikke vil investere i andre køn. Jeg har ikke oplevet at nogen fravælger nogen på grund af køn. Men der er bare en menneskelig tilbøjelighed til at investere i det, som man kan relatere til.”

På trods af, at feltet er præget af ældre hvide mænd og at mennesket, ifølge Anna, har en tilbøjelighed til at investere i det man kan relatere til, har det ikke betydning for at kvinder bliver fravalgt. Anna italesætter altså, at hun på trods af den observerede og udtalte skævhed, forstår det som et mere harmløst forhold. For Anna handler det ikke om fravalget af kvinder, “det handler ikke om køn”, og hun understreger at hun helst vil “lægge køn på hylden” og ikke se det som “mænd mod kvinder, men mere mænd og kvinder”. Når hun beskriver den skæve kønsfordeling som noget, der skal lægges på hylden, må det antages at Anna har internaliseret en forståelse af feltets normer, som i hendes virkelighed fremstår som selvfølgelige. Det, der fra et andet perspektiv kunne tolkes som en stor skævvridning, fremstår i denne virkelighed som en selvfølgelighed og dermed ikke som noget, der nødvendigvis må problematiseres. Det betyder også, at Annas udsagn, ligesom de foregående fremdragelser, kan læses som et ønske om at bevare harmonien i feltet. Hun søger ikke at pege fingre ad mændene i feltet; i stedet normaliserer hun tingenes tilstand. Det kan med Berger og Luckmann i tankerne igen forstås som en måde at navigere i en intersubjektiv virkelighed, hvor bestemte forståelser er blevet så socialt etablerede, at de fremstår naturlige. Netop fordi denne virkelighed opleves som noget der tages for givet, kan kritik let komme til at fremstå som illoyalitet eller negativitet. I det lys bliver det meningsfuldt, at Anna, til trods for sin iagttagelse af en kønnet skævhed, vælger ikke at problematisere den. Når Anna siger, at hun hellere vil “lægge køn på hylden” og understreger, at “det handler ikke om mænd mod kvinder”, bliver det et udtryk for en virkelighedsforståelse, der er formet af den objektiverede orden, hun er en del af; en orden, der gennem socialisering og gentagelse fremstår som naturlig og uproblematisk (Berger & Luckmann, 2004). Samtidig kan udsagnet, i Ahmeds optik, tolkes som en følelsesmæssig tilpasning til feltets implicite krav om harmoni, hvor kritik af kønnede uligheder risikerer at blive opfattet som forstyrrende. Liva sætter ligeledes ord på sin oplevelse af køn og udtrykker en træthed over det særlige fokus, der rettes mod kvinder. Hun italesætter, at der efterhånden findes “alle de her organisationer, der understøtter kvindelige iværksættere”, og at det “nogle gange bliver lidt for meget for mig.” (Tabel C1, Liva). Liva beskriver således også en oplevelse af, at fremhævelsen af kvinder “bliver for meget” og at hendes identitet i feltet ikke skal handle om hendes køn. Det skildrer endnu et udsagn, som i Ahmeds termer kan belyse, hvordan Liva føler ubehag ved italesættelsen af de udfordringer som mange kvinder oplever, fordi det forstyrrer den gode stemning. Jeg læser hendes udsagn som et forsøg på at afvise identifikationen med en bestemt affekt, den der forbindes med vrede, brok eller klage (Ahmed, 2019, s. 586)

Det skal dog tydeliggøres for læseren, at ikke alle informanter deler denne tilbageholdenhed. Emilie bryder eksempelvis med denne distancering ved at italesætte den ubehagelige sandhed, som hun oplever den. Hun ytrer under vores interview; “der er et kvindehad, som eksisterer i vores samfund, og jeg er ikke så bange for at sætte ord på det, fordi det er desværre sådan, som det er.” En ytring, som står i kontrast til de øvrige kvinders oplevelser af, at emnet kan blive for meget. Hvor Maja, Nina, Anna og Liva på hver deres måde beskriver kønsdebatten som overdrevet, vælger Emilie konfrontationens klare sprog. Hun er, hvad Ahmed vil argumentere for, villig til at påtage sig killjoyens rolle og ødelægge den ellers gode stemning. Denne kontrast understreger netop hvordan hverdagslivets virkelighed fremstår forskelligt for aktørerne, selvom de deler den samme sociale ramme. Som Berger og Luckmann (2004, s. 62) pointerer, fremstår hverdagslivet som “en selvfølgelighed [...] som et ordnet verdenssystem” og det er netop denne selvfølgelighed, Emilie forstyrrer. På den ene side kan informanternes distancering fra køn og ulighed forstås som et udtryk for den socialt konstruerede virkelighed, de navigerer i. Set i lyset af Berger og Luckmanns videnssociologi er det ikke nødvendigvis et aktivt fravalg, men snarere en internaliseret virkelighedsforståelse, der fremstår som naturlig og uproblematisk. Den sociale orden er blevet objektiveret og fremstår som den måde verden nu engang er på, hvilket gør det vanskeligt at stille spørgsmål ved den. På den anden side kan distanceringen, med Ahmeds optik, læses som et udtryk for følelsesmæssig selvregulering, hvor ønsket om at undgå rollen som feministisk killjoy medfører, at man underlader at italesætte det ubehagelige. Udfordringen ved begge disse læsninger forbliver, at status quo fastholdes. Når informanterne helst “lægger køn på hylden” (Bilag E, Anna) eller “ikke gider det sure opstød” (Bilag E, Maja), så videreføres de eksisterende normer uanfægtet. Der opstår en slags tavs aftale om at opretholde den sociale harmoni også selvom det indebærer, at uligheder marginaliseres. Tavsheden bliver dermed ikke blot en neutral tilstand, men en affektiv investering i fællesskabets fortsatte glæde og brud med denne investering bliver læst som uønsket forstyrrelse (Ahmed, 2010, s. 582). Kvinderne navigerer dermed i et legitimitetsparadoks: de kan vælge at problematisere de strukturer, de oplever som skæve, og risikere at miste anerkendelse i fællesskabet, eller tilpasse sig forestillingen om den rigtige iværksætters adfærd og opretholde deres adgang til legitimitet og kapital.

7.4 Analytisk sammenfatning

Med ovenstående analytiske pointer som afsæt vil jeg afslutningsvis samle de væsentligste bevægelser i analysen. Analysen har belyst, hvordan kvindelige iværksættere og investorer

navigerer i et felt præget af forventninger og normer, der fremstår som selvfølgelige. Med afsæt i Berger og Luckmann har jeg skabt en forståelsesramme for den virkelighed, som over tid er blevet objektiveret og for flere informanter internaliseret. Informanternes beskrivelser, herunder oplevelsen af at skulle “lære spillets regler”, “ligne mænd” og “spille på den store klinge”, vidner om, hvordan bestemte idealer om vækst, selvsikkerhed og performative krav, fungerer som rammesættende for, hvem og hvad der opfattes som legitimt i feltet. Denne virkelighed er tæt forbundet med feltets historiske præmisser, hvor dets normer er formet af en aktørgruppe, der fortsat domineres af ældre hvide mænd. Gennem Berger og Luckmanns begreber har jeg vist, hvordan disse normer ikke er naturgivne, men opstår gennem en social dialektik: eksternaliserede handlinger og sprog bliver objektiveret og siden internaliseret som uomgængelige vilkår. Denne forståelse har udgjort afhandlingens analytiske ramme og tydeliggjort, hvordan oplevelser og forståelser i feltet er socialt producerede, formidlede og reproducerede.

Udover min anvendelse af Berger og Luckmann som samlet teoretisk afsæt har jeg, som tidligere beskrevet, arbejdet med en fortløbende vekselvirkning mellem empiri og teori. Det har medført, at min analyse løbende er blevet udvidet med nye indsigter gennem inddragelsen af specifikke begreber fra feministisk teori. Selvom det kunne synes metodisk uortodokst at kombinere feministiske begreber, der trækker på poststrukturalistisk tænkning, med en videnssociologisk tilgang, vil jeg argumentere for, at Butler og Ahmeds begreber netop har udvidet og beriget analysen. Det er i tråd med Berger og Luckmanns pointe om, at virkeligheden beriges, når ny viden og andre færdigheder indlemmes i den (Berger & Luckmann, 2004, s. 62). Butlers begreb om performativitet har givet mulighed for at undersøge, hvordan kvindelige aktører må gentage bestemte kropslige og sproglige fremtoninger for at fremstå som legitime i et felt, hvor normerne for adfærd er kønnede. Hun har bidraget til at belyse, hvordan det at “gøre sit køn rigtigt” er en stiliseret gentagelse, der ikke er et udtryk for individuelle valg, men en performativ praksis knyttet til muligheden for social overlevelse og adgang til kapital. Med Sara Ahmeds begreb om the feminist killjoy har det været muligt at undersøge, hvordan kvinder i feltet forholder sig til oplevelsen af ulighed og kønnet bias, og hvordan det at italesætte udfordringer kan være forbundet med sociale risici, herunder at fremstå som besværlig eller illoyal over for den kultur, man ønsker at blive en del af. Analysen har således været struktureret i tre tematiske bevægelser: Først har jeg med afsæt i informanternes udsagn undersøgt, hvordan feltet fremstår som en kønnet spilleplade, hvor reglerne ikke er neutrale, men reproducerer bestemte forestillinger om, hvem der passer ind.

Dernæst har jeg analyseret, hvordan det at fremstå selvsikker, resultatorienteret og handlekraftig udgør performative krav, der både producerer og begrænser kvinders handlemuligheder i venturefeltet. Endelig har jeg vist, hvordan flere kvinder positionerer sig ambivalent i forhold til feltets kønnede strukturer: På den ene side beskrives oplevelser af ulighed, men på den anden side tages der afstand fra kritik og fra at blive forbundet med en position, der kan kompromittere deres legitimitet.

KAPITEL 7

Afsluttende perspektiver

8.0 Perspektiverende diskussion

Med afsæt i disse analytiske pointer, rejses en række spørgsmål, som den følgende diskussion vil forfølge. Jeg finder det for det første nærliggende at diskutere, hvad disse fund siger om regeringens ambition om; *"at blive et iværksætterland i verdensklasse"* (Regeringen, 2024). Således rammesætter førstedelen af denne perspektiverende diskussion, en mere empirisk forankret refleksion, der leder frem mod en række centrale spørgsmål, som udgør diskussionens anden del. Herfra vil jeg sætte fokus på den eksisterende forskning i venturefeltet, som blev introduceret i afhandlingens første kapitler og diskutere, hvordan mine analytiske pointer kan perspektiveres i lyset af dem. Diskussionen vil således vende tilbage til undersøgelsens sigte og rette blikket mod den bredere samfundsmæssige kontekst, som feltet er indlejret i.

I specialets indledning præsenterer jeg regeringens ambition om at blive et iværksætterland i verdensklasse (se afsnit 1.0). En ambition der gennem de seneste år blevet fremhævet som et centralt element i dansk erhvervspolitik og ambitionen om at udvikle verdens førende iværksætermiljøer er gentaget i både strategiudspil, politiske rapporter og offentlige investeringer (Regeringen, 2024; Erhvervsministeriet, 2023; Copenhagen Business School, 2024). Det bliver derfor relevant at spørge, hvordan de mønstre og oplevelser, der er identificeret i analysen, spiller sammen med denne ambition, og hvilke paradokser der opstår, når forestillinger om, hvordan man bør agere og fremstå i feltet, former kvinders muligheder for at navigere i det. Som det fremgår af mit empiriske materiale, oplever flere af de kvindelige informanter, at de må leve op til bestemte forventninger for at kunne begå sig i feltet. Liva beskriver dette som, at "kvinder lærer mere og mere metoderne og mulighederne i den her branche" (Bilag D). At skulle lære metoderne eller som andre informanter formulerer det; "tilegne sig sproget", "balancere mellem at være likeable og at blive taget seriøst", eller "navigere efter spillereglerne", er nogle af de erfaringer, der træder frem i fortællingerne om at være kvinde i feltet (se bilag D). Disse oplevelser bliver et udtryk for performativitet, hvor det handler om at udøve sit køn på en måde, der stemmer overens med feltets normative forventninger (Butler, 1988, s. 522). Når kvinderne tilpasser deres adfærd, sprog eller fremtoning i feltet, er det ikke et udtryk for individualiserede valg, men for en strategi til at overleve socialt i et felt, hvor bestemte fremtoninger betragtes som mere legitime end andre. Som Alsos og Ljunggrens (2016) forskning viser, må kvindelige iværksættere i højere grad kompensere for en lavere oplevet legitimitet, ved strategisk at tilpasse deres signaler til investorernes forventninger. Deres studie peger samtidig på, at sådanne signaler ikke vurderes kønsneutralt, men tolkes forskelligt afhængigt af afsenderens køn, hvilket yderligere understreger det performative pres, som

kvinder kan opleve i feltet. I forlængelse heraf bliver performativitet, som i Butlers forståelse, en gentagende handling, hvori bestemte fremtoninger gøres mere egnede, mens andre marginaliseres. For kvinder i venturefeltet betyder det, at de både skal performe deres fremtoning og det at være kvinde på en måde, der ikke afviger for meget fra den normativitet der er i feltet. At være for usikker, forsigtig eller for ambitiøs i feltet risikerer at blive læst som en afvigelse, med potentielle konsekvenser for vurderingen af deres investeringspotentiale. Omvendt kan det diskuteres, hvordan det at kvinderne lærer spillereglerne, tilpasser deres fremtoning og følger de forventede normer, samtidig kommer til at medskabe og reproducere det ideal, de oplever at skulle leve op til (Butler, 1988, s. 519). Det rejser et paradoksalt spørgsmål: hvis det at gøre sit køn og performe en rolle i overensstemmelse med feltets forventninger samtidig fastholder en begrænset norm for, hvordan en aktør i feltet bør fremstå, hvad er så mulighederne for at ændre det?

Dette spørgsmål kan udfoldes yderligere, når jeg drager paralleller tilbage til Berger og Luckmans (2004) ståsted, der belyser hvordan disse normer ikke kun eksisterer som ydre forventninger, men i høj grad også kan internaliseres og gøres til en del af kvindernes egne forståelser af, hvordan man bør agere i feltet. Flere af informanternes udtalelser peger på, hvordan de selv har tilegnet sig feltets logikker. Maja beskrev det ” Jo en del af det”, at skulle komme og ”danse” for investorer eller som Liva udtrykker ” der er jo brug for de der to the sky” (se bilag C & D). Begge udsagn skildrer den implicite fortælling om, at det er sådan *det er*, at begå sig i feltet. Det er en internaliseret forståelse af, hvordan man bør opføre sig, og det sprog og den fremtoning der bedst indskriver sig i feltet. Det er her performativitetens centrale betydning træder frem: iværksætteren bliver ikke kun vurderet på sit projekt, men på sin evne til at gentage og tilpasse sig en bestemt figur. Den figur, der tegner sig i mine empiriske fund, kan diskuteres i lyset af Helene Ahls (2006) analyse, som kritiserer forestillingen om iværksætteren som en entydig, vækstdrevet og risikovillig. Ifølge Ahl (2006) er iværksætteren ikke en neutral figur, men snarere et produkt af samfundets dominerende værdier, som historisk har været tæt knyttet til maskuline egenskaber som handlekraft, selvstændighed og økonomisk succes. Hun viser, hvordan kvindelige iværksættere ofte beskrives som afvigelser fra normen, enten som mangelfulde eller som særligt bemærkelsesværdige undtagelser og at dette skaber en strukturel asymmetri i måden vi forstår succes og legitimitet på (Ahl, 2006, s. 600-603) En indsigt som er særligt relevant i lyset af mine analytiske nedslag, hvor flere kvindelige informanter beskriver en oplevelse af at skulle spille et spil, justere deres kropssprog eller bevidst nedtone følelsesmæssige udtryk for at fremstå mere professionelle og seriøse. Som tydeliggjort i 7.2

beskrev kvinderne at de skulle ”udstråle ejerskab” eller ”ligne mænd” mens Katrine beskrev den skævhed der er i måden investorer stiller spørgsmål.

” [...] Kvindelige founders bliver ofte stillet spørgsmål, der fokuserer på deres tidligere resultater: Hvad har I allerede opnået? Hvor mange kunder falder fra? Hvor stabil er jeres virksomhed? Det er meget bagud skuende metriks, der fokuserer på det, der allerede er sket. Når mænd pitcher, bliver de oftere spurgt ind til det visionære: Hvor stort kan det her blive? Hvad er potentialet? Altså det er langt mere fremadskuende perspektiv.” (Bilag D, Katrine)

Set i lyset af Helene Ahls (2006) pointe om, at det dominerende iværksætterideal er kønnet, bliver det relevant at spørge, hvordan sådanne vurderingsmønstre opstår og opretholdes. Ifølge Ahl (2006) er forestillingen om iværksætteren ikke neutral, men historisk forbundet med maskuline værdier såsom autonomi, handlekraft og risikovillighed. I denne optik opstår legitimitetskrav ikke i et vakuum, men som del af et felt hvor det at fremstå som en rigtig iværksætter kræver, at man passer ind i en normativt kodet figur. Denne pointe forstærkes yderligere af Malmström et al. (2017), som viser, hvordan kønsstereotyper reproducere i selve investorernes vurderingspraksis. Når kvinders potentiale i højere grad associeres med risici og utilstrækkelighed, ikke på baggrund af dokumenterede resultater, men gennem sproglige konstruktioner, undermineres forestillingen om, at investeringer sker på et objektivt eller meritokratis grundlag. Calás, Smircich og Bourne (2009) bidrager til dette perspektiv ved at fremhæve, at iværksætteri må forstås som en socialt og kulturelt betinget praksis, hvor bestemte subjektpositioner fremstår mere legitime end andre. Dette rejser endnu engang min undren over, at performativitet bliver altafgørende for at kunne begå sig som en legitim aktør i feltet; ikke kun i mine egne fund, men også i den bredere forskningslitteratur. Særligt bemærkelsesværdigt finder jeg det, at denne diskursive ulighed også bekræftes i nyere studier. Hebert, Tookes og Yimfor (2025) viser, hvordan kvindelige serieiværksættere, til trods for dokumenteret succes, fortsat mødes med større krav og modtager mindre kapital end mandlige kolleger med tilsvarende erfaring. Det er i denne sammenhæng, at det bliver relevant at vende tilbage til mit indledende spørgsmål om; kan vi overhovedet blive et iværksætterland i verdensklasse, når hovedparten af kapital til stadighed allokeres til mænd, mens andelen af kvindelige aktører i feltet forbliver marginal?

Som det er fremskrevet i 7.1, sætter flere af mine informanter ord på et helt centralt spændingsfelt; at ”mænd investerer i mænd” eller i dem, der ligner dem mest. Oplevelser som på tværs af

informanter, får mig til pege på et opmærksomhedspunkt, der har betydelige strukturelle implikationer. For når mænd fortsat udgør langt størstedelen af både investorer og beslutningstagere, kan det diskuteres hvad denne tendens til at spejle sig i dem, man identificerer sig med, betyder for diversitet og innovation i praksis. Flere af de statistikker, jeg har inddraget tidligere i specialet, aktualiserer denne diskussion. Eksempelvis når startups med kvindelige stiftere fortsat modtager under 2 % af den samlede venturekapital i Danmark, mens rene mandeteams står for næsten 90 % af fordelingen (Erhvervsministeriet, 2023). Samtidig viser analyser, at startups stiftet af kvinder på flere parametre klarer sig mindst lige så godt, og nogle gange bedre, end deres mandlige modparter (Dansk Erhverv, 2023). Disse tal peger på en skævvridning, som ikke nødvendigvis kan forklares med forskelle i kvalitet, men som må forstås i forlængelse af de bias og forestillinger, mine informanter beskriver. Det får mig til at overveje, om visionen om at inddrage “hele talentmassen” (Regeringen, 2024) i virkeligheden støder mod en virkelighed, hvor adgang til kapital og vurdering af potentiale fortsat præges af snævre forestillinger. Hvis kapital i praksis rettes mod dem, der ligner investorerne selv, og hvis det at fremstå legitim afhænger af evnen til at spejle en bestemt figur, kan det diskuteres, om disse betingelser spiller sammen med intentionen om at skabe et iværksætterland i verdensklasse.

Hvis jeg samtidig vender tilbage til min tidligere diskussion af internalisering, kan jeg bruge Berger & Luckmanns (2004) beskrivelse af den dialektiske proces til at udfolde kompleksiteten af dette paradoks. Når kvinder i feltet selv tilpasser deres adfærd og sprog for at fremstå som legitime, er det ikke nødvendigvis fordi de bakker op om normerne men fordi det opleves som nødvendigt for at blive taget alvorligt. Dermed reproduceres feltets strukturer også gennem kvindernes egne handlinger, hvilket problematiserer forestillingen om, at vi alene ved at “inkludere flere” kan skabe reelt forandrede vilkår. I det billede, vil jeg drage parallel tilbage til Ahmeds (2010) figur the feminist killjoy. At kritisere normerne i venturefeltet øger en potentiel risiko for at fremstå som svær, krævende eller ikke-investeringseget, særligt hvis man insisterer på at italesætte de bias og barriere, man møder. Så på trods af at flere informanter italesætter nødvendigheden af at tilpasse sig, indebærer denne tilpasning i visse tilfælde også en tavshed omkring de uligheder, de oplever. Det bliver dermed ikke alene et spørgsmål om at navigere i feltet, men også om at undgå at udfordre det. Dette paradoks er væsentligt, fordi det sætter spørgsmålstejn ved, hvilken slags kritisk bevidsthed der er plads til i feltet. Hvis performativitet er altafgørende og den performans, der belønnes, er en der tilpasser sig feltet, bliver det vanskeligt at ændre de strukturelle rammer, der

skaber ulighed. Omvendt kan dog diskuteres, at hvis identitet og køn, som Butler beskriver det, skabes gennem performative gentagelser (Butler, 1988, s. 528), så rummer netop gentagelsen også muligheden for forandring. Hvis vi begynder at gentage vores handlinger på nye måder eller bryder med de normale mønstre, kan vi udfordre og ændre vores opfattelse af, hvordan man begår sig i feltet. Men spørgsmålet er, hvorvidt feltet reelt åbner for sådanne forandringer eller om prisen for at bryde med det forventede er for høj for den enkelte.

I forlængelse af denne indsigt, vil jeg gerne nuancere billedet i denne diskussion. Der eksisterer aktører i feltet, både investorer, fonde og offentlige institutioner, som aktivt arbejder med diversitet og forsøger at udfordre det eksisterende felt (Innovationsfonden, 2024; Fonden for Entreprenørskab, 2023; Angella Invest, 2024). Innovationsfonden har blandt andet lanceret initiativet Innowomen, der udpeger kvindelige rollemønstre inden for forskning og iværksætteri for at inspirere flere kvinder til at forfølge en karriere på disse områder. Fonden har også fokus på diversitet i sammensætningen af deres ekspertpaneler og arbejder med unbiased decision-making i deres vurderingsprocesser (Innovationsfonden, 2024). Fonden for Entreprenørskab understøtter ligeledes diversitet gennem uddannelsesprogrammer og mikrolegater, der skal gøre det lettere for studerende og elever at realisere deres iværksætteridéer (Fonden for Entreprenørskab, 2023). Sidst men ikke mindst, arbejder Angella Invest (2024) målrettet på at øge antallet af kvindelige Business Angels i Danmark ved at tilbyde uddannelse, netværk og mentorordninger. Udover disse initiativer og tiltag, beskriver flere af de kvindelige informanter i denne undersøgelse også en større bevidsthed blandt investorer om kønsbias. Denne udvikling afspejler desuden den bredere bevægelse, som har ført til konkrete anbefalinger i regeringens iværksætterstrategi. Det interessante herfor er, om sådanne tiltag er tilstrækkelige så længe vurderingen af, hvem der anses som egnet, fortsat hviler på implicite normer for, hvordan en rigtig aktør i feltet bør fremstå. Hvis adgang til kapital i praksis afhænger af performative forventninger, som favoriserer bestemte kropslige, sproglige og sociale udtryk, vil jeg argumentere for, at visionen om inklusion kolliderer med feltets praksisnære logikker. Flere af de studier, der er inddraget i denne undersøgelse, dokumenterer netop, hvordan kvindelige iværksættere mødes med anderledes spørgsmål, tolkes anderledes i deres følelsesmæssige udtryk og vurderes på baggrund af andre kriterier end deres mandlige kolleger (Brush et al., 2014; Alsos & Ljunggren, 2016; Malmström et al., 2017; Hebert et al., 2025). Nærværende speciale viser, hvordan sådanne forskelle ikke alene opleves udefra, men også bearbejdes indefra: ved at kvinder tilpasser deres fremtoning, sprog og adfærd for at fremstå mere

legitime i feltet. Det er dog ikke mit ærinde at placere ansvaret hos den enkelte, men at tydeliggøre, hvordan legitimitet i feltet konstrueres i den dialektiske proces, hvor kvindernes egne handlinger indgår i, og samtidig formes af en sociale virkelighed, der over tid er blevet objektiveret og fremstår som en selvfølgelighed (Berger & Luckmann, 2004, s. 93). Specialets bidrag skal ses i denne sammenhæng. Hvor meget eksisterende forskning har haft fokus på adfærden hos investorer eller ubalancer i kapitalfordelingen, har denne undersøgelse forsøgt at sætte fokus på hvordan kvindelige aktører oplever de normer og forventninger, der præger feltet. Hvis Danmark reelt ønsker at blive et iværksætterland i verdensklasse, hvor hele talentmassen skal på banen, vil det være interessant at undersøge hvordan inklusion ikke kun handler om at få flere minoritetsgrupper med, men om at skabe rammer, hvor forskellige måder at fremstå som legitim aktør i feltet faktisk anerkendes. Med andre ord, er flere kvinder i feltet er ikke i sig selv ensbetydende med mindre kønsbalance, hvis normerne for legitimitet forbliver uforandrede.

Denne undren leder mig videre til at rejse en række spørgsmål, som kunne være centrale for fremtidig forskning og politisk handling. For det første finder jeg det nærliggende at udfolde hvordan kan der skabes reelle forandringer, der flytter fokus fra ren repræsentation til de mere subtile mekanismer, der opretholder ulighed i feltet? For det andet finder jeg det relevant at undersøge, hvordan bestemte performative udtryk belønnes, mens andre marginaliseres og hvorfor mange kvinder i feltet fortsat oplever, at der ikke er sket en reel forandring, trods øget opmærksomhed og politiske tiltag. Er der tale om et spørgsmål om tid, eller vidner det om en mere grundlæggende reproduktion af feltets snævre logikker, som ikke er blevet udfordret tilstrækkeligt? Disse spørgsmål peger samlet set på, at ambitionen om at engagere hele talentmassen må følges af en grundigere forståelse for de normer, som i praksis opretholder ulighed. Fremadrettet kunne det derfor være relevant at undersøge feltet mere praksisnært, hvor eksempelvis observationer af feltets sociale praksisser nærstuderes. Derudover rejser specialets fund spørgsmål om, hvordan legitimitetskrav kan gentænkes, så flere former for iværksætteri og performative udtryk anerkendes.

9.0 Konklusion

Sigtet for dette speciale har haft til formål at undersøge, hvordan kvindelige iværksættere og investorer oplever det danske venturefelt, som er præget af kønsbalance. Gennem en socialkonstruktivistisk forståelsesramme og med udgangspunkt i semistrukturerede interviews med ti kvinder i feltet har jeg søgt at belyse, hvordan kapital og det at begå sig i feltet ikke kun handler

om objektive vurderinger, men også i høj grad formes af normer, sprog og performative forventninger til, hvordan en aktør i feltet bør fremstå.

Analysen har vist at kvinder i feltet ofte oplever, at adgang til kapital og legitimitet er betinget af deres evne til at tilegne sig og gentage bestemte performative fremtoninger, såsom at være selvsikre, vækstorienterede og risikovillige. Disse krav fremstår ikke som neutrale, men som normer, der historisk og kulturelt er blevet formet af hvide mænd. Med afsæt i Berger og Luckmanns teori er det blevet belyst, hvordan disse normer er blevet eksternaliseret, objektiveret og siden internaliseret som en del af feltets selvfølgelige virkelighed. I denne virkelighed må kvinder ikke kun præsentere en stærk forretningsidé, men også navigere i et felt, hvor legitimitet tildeles ud fra genkendelighed og tilpasning. I forlængelse heraf har specialet inddraget Judith Butlers begreb om performativitet for at analysere, hvordan køn forstås som noget der konstrueres gennem gentagne handlinger, der stemmer overens med kulturens forventninger. Det er blevet tydeliggjort, at kvinder ofte oplever at skulle gøre deres køn rigtigt for at fremstå som investeringsværdige eller legitime aktører i feltet. Samtidig har inddragelsen af Sara Ahmeds figur the feminist killjoy bidraget til at nuancere, hvordan kritik af feltets normer kan medføre sociale sanktioner. Flere informanter har i denne forbindelse italesat et ønske om at “lægge køn på hylden” eller undgå at fremstå som “sure opstød”. Således har jeg gennem analysen belyst tre centrale temaer, som er identificeret i mit empiriske materiale: At de kvindelige informanter oplever feltet som mandsdomineret, at der eksisterer en dominerende forestilling om, hvordan en legitim aktør bør tilpasse sig feltets spilleregler, og at disse forestillinger i vid udstrækning unddrages kritik.

På baggrund af ovenstående peger specialet på, at kvinders oplevelser af i feltet må forstås i lyset af den måde, hvorpå normer og forventninger over tid er blevet objektiveret og fremstår som en del af den sociale virkelighed. Det betyder også, at jeg har fremanalyseret, hvordan legitimitet ikke alene knytter sig til objektive vurderinger, men også til evnen til at fremstå på en måde, der stemmer overens med feltets etablerede forestillinger. I denne bevægelse, opstår der et paradoks: På den ene side tales der om behovet for inklusion og større diversitet, men på den anden side oplever flere kvinder, at det kræver tilpasning til en snæver figur at blive inkluderet i feltet. Dette paradoks bliver særligt kompleks når visse aktører samtidig internaliserer disse forestillinger som en del af det at begå sig i feltet. Herved risikerer regeringen ambitionen om at få hele talentmassen på banen at blive reduceret til et spørgsmål om repræsentation snarere end reel forandring.

KAPITEL 8

Formidlingsartikel

Formidlingsartikel

Af: Cecilie Liv Lange Jørgensen

I Danmark har regeringen en ambition om at skabe "[...] et iværksætterland i verdensklasse, hvor hele talentmassen skal på banen". En strategi der står centralt i samtidens erhvervspolitiske dagsorden for at skabe innovation, økonomisk vækst og diversitet i det danske venturefelt. Bag forestillingen om et progressivt og fremadskuende felt viser nyere forskning at adgangen til kapital er præget af markant kønsbalance. Kun en forsvindende lille andel af den samlede danske venturekapital tildeles virksomheder stiftet af kvinder samtidig med, at andelen af kvinder, der færdes i feltet, er markant underrepræsenteret. Hvordan disse uligheder opleves af de mennesker, de vedrører, er blandt andet blevet udforsket i nærværende speciale.

Undersøgelsens metodologi

Med dette sigte for undersøgelsen har jeg indsamlet empirisk materiale gennem ti kvalitative interviews med kvindelige iværksættere og investorer, som alle har erfaring med at navigere i det danske venturefelt. Ved at inddrage både dem, der søger, og dem, der forvalter kapital, tilstræber jeg at belyse kønsbalance fra to forskellige positioner. Ikke med formålet om at sammenligne, men med sigtet om at opnå en bredere indsigt i flere kvinders oplevelser. Undersøgelsen er informeret af en socialkonstruktivistisk forståelsesramme med

fokus på, hvordan virkeligheder skabes og opretholdes gennem sociale praksisser. Lidt mere præcist, har jeg ladet mig inspirere af Berger & Luckmanns videnssociologi (2004). Dertil har jeg, med inddragelse af de analytiske begreber performativitet (Butler, 1988) og the feminist killjoy (Ahmed, 2010) undersøgt, hvordan informanterne italesætter deres oplevelser af feltets forventninger og normer.

Præcisering af forskerposition

Forinden jeg tydeliggør de empiriske fund i undersøgelsen, vil jeg gerne gøre specialets position klart for læseren. Undersøgelsen er

for det første båret af en dobbelthed, hvor feltet ikke fremstår som et fremmed objekt, men som en del af mine egne omgivelser. Det indebærer, at jeg kan risikere at overse det, der er velkendt dét, som netop virker selvfølgeligt i mit eget miljø. Dog er det væsentligt at bemærke, at det ikke er mine egne erfaringer som iværksætter, der er i fokus i denne undersøgelse, men informanternes egne oplevelser og deres positionering i feltet. Min relation til feltet skal således ikke forstås som en forstyrrelse af dataindsamlingen, men som en del af undersøgelsens fortolkningsmæssige udgangspunkt. Dernæst vil jeg gerne tydeliggøre, at analysen bygger på udvalgte udsagn fra interviewene og ikke kan rumme hele kompleksiteten i hvert enkelt interview. Udsnittene skal derfor læses som analytiske nedslag i det sagte og ikke som fuldstændige repræsentationer af informanternes samlede erfaringer. Med dette afsæt på plads vil jeg fremdrage analysens empiriske nedslag.

At spille spillet

På baggrund af mit undersøgende arbejde, har jeg bemærket at kvinderne italesætter feltet som værende en form for spil. Et spil, hvor det at begå sig i feltet handler om hvordan man forstår og mestrer feltets uskrevne regler. Flere af informanterne giver udtryk for, at det som kvinde er nødvendigt at lære metoderne, sproget og normerne at kende:” Og det er jo også... It's a game. Og hvis man ikke forstår at spille det, så skal man ikke være en del af det her game”. Med andre ord oplever kvinderne, at de må gentage bestemte udtryk og adfærdsmønstre for at opnå legitimitet i feltet, en bevægelse, der med inspiration fra Judith Butler kan forstås som en performativ tilpasning til feltets normer. Denne tilpasning blev sjældent problematiseret, men omtalt som en nødvendig betingelse for at kunne begå sig. De normer, kvinderne tilpasser sig, er ikke opstået i et tomrum, men er historisk formet af de aktører, der har domineret feltet. Disse aktører er undervejs i afhandlingen blevet beskrevet af de kvindelige informanter

som ”ældre hvide mænd”. At denne beskrivelse er understøttet af de statistiske data, der dokumenterer feltets karakteristika, kan fremstå som et simpelt faktum. Det interessante ligger i, at det er disse aktørers værdier og forståelser, der fortsat præger, hvordan man forventes at begå sig i feltet.

At undgå kritik

En anden betingelse, som jeg har fremanalyseret i nærværende speciale, er informanternes eksplicitte afstandtagen fra kritik af feltet. På trods af at mange beskriver oplevelser af kønnede forventninger, vælger de bevidst at understrege, at de ikke ønsker at fremstå negative eller klagende. Som en informant udtrykker det: ”jeg gider ikke være en del af det sure opstød.” Det er netop i denne bevægelse, Sara Ahmeds figur the feminist killjoy bidrager med indsigt i, hvordan kritik af det eksisterende kan opleves som en trussel mod den sociale orden. At fremstå som en, der rejser spørgsmål eller gør opmærksom på ulighed, kan medføre sociale omkostninger, såsom tab af legitimitet eller

risikoen for at miste en potentiel investering.

Det, at feltet opleves som et spil der skal spilles eller at flere aktivt undgår kritik, er i sig selv ikke nødvendigvis problematisk. Det peger snarere på nogle af de betingelser, der gør sig gældende for at kunne begå sig som aktør i feltet. Spørgsmålet er imidlertid, om det er muligt at skabe reel forandring, hvis vi alene tilpasser os de normer, der allerede er gældende?

At tilpasse sig

Med sidste spørgsmål stiller jeg mig kritisk undersøgende over for, hvilke muligheder der reelt findes for forandring, når tilpasning fremstår som en forudsætning for adgang. Set i lyset af Berger og Luckmanns teori om, hvordan virkeligheder konstrueres og fastholdes gennem sprog og social interaktion, bliver det væsentligt at overveje, hvilke konsekvenser denne tilpasning kan have. Når kvinder lærer at mestre feltets normer og samtidig afholder sig fra kritik af disse, risikerer de i Berger og Luckmanns optik at bidrage til at videreføre netop den

virkelighed, der skaber ubalancen. Det bliver dermed ikke kun et spørgsmål om, hvor mange kvinder der får adgang til feltet, men også om, hvilke former for adfærd og udtryk, der betragtes som acceptable. At skabe et iværksætterland i verdensklasse handler i denne argumentation ikke alene om at få flere kvinder med, det handler også om måden hvorpå kvinderne inkluderes.

Konklusion

Afslutningsvis vil jeg skitsere tre centrale fund fra undersøgelsen, der tegner et billede af de oplevelser, kvinderne italesætter. For det første oplever de, at adgang til kapital og legitimitet afhænger af deres evne til at fremstå selvsikre, vækstorienterede og risikovillige. For det andet beskrives venturefeltet som præget af et sæt uskrevne regler, som kvinder må lære at navigere i for at blive taget alvorligt, en form for spil, hvor man kun lykkes, hvis man mestrer det rette

sprog og udtryk. For det tredje viser analysen, at flere informanter aktivt undgår at kritisere feltets normer, ikke fordi uligheden ikke anerkendes, men fordi kritik kan true deres position og fremstå som et brud på den sociale orden.

Samlet set peger undersøgelsen således på, at kønsbalancen i venturefeltet ikke alene kan adresseres gennem øget repræsentation, men må forstås i relation til de forestillinger, sprog og forventninger der former kvinders handlemuligheder i praksis. Det betyder også, at fremtidig forskning kunne flytte blikket fra at spørge, *hvem* der er til stede i feltet, til *hvordan* feltets aktører er til stede. Herved åbnes der for en undersøgelse af, hvordan ambitionen om inklusion i praksis kan fastholde eksisterende normer, snarere end at udfordre dem.

Referenceliste

Achtenhagen, L., & Welter, F. (2011). 'Surfing on the ironing board' – The representation of women's entrepreneurship in German newspapers. *Entrepreneurship & Regional Development*, 23(9–10), 763–786. <https://doi.org/10.1080/08985626.2010.520342>

Ahmed, S. (2010). Killing joy: Feminism and the history of happiness. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 35(3), 571–594. <https://doi.org/10.1086/648513>

Ahl, H. (2006). Why research on women entrepreneurs needs new directions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 30(5), 595–621.

Albris, K., & Wahlberg, A. (2018). Kapitel 16. At være online: Webnografi og digitale metoder. I H. Bundgaard, H. O. Mogensen, & C. Rubow (red.), *Antropologiske projekter: En grundbog* (s. 261–274). Samfundslitteratur.

Alvesson, M. (2009). At-home ethnography: Struggling with closeness and closure. I S. Ybema et al. (Eds.), *Organizational ethnography: Studying the complexities of everyday life* (s. 156–174). Sage.

Angella Invest. (2024). *Women Angel Investor Report 2024: A study of the investment behaviour, opportunities and barriers of women angel investors in Denmark*. <https://www.angellainvest.com/women-angel-investor-report>

Andersen, N. Å., Laustsen, C. B., & Esmark, A. (2006). Socialkonstruktivistiske analysestrategier (1. udg.). Samfundslitteratur.

Bem, S. (1993). *The lenses of gender: Transforming the debate on sexual inequality*. Yale University Press.

Berger, P. L., & Luckmann, T. (2004). Den sociale konstruktion af virkeligheden (M. Visby, Trans.). Akademisk Forlag. (Original work published 1966)

Brinkmann, S. (2020). Kapitel 23. Etik i en kvalitativ verden. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (red.), *Kvalitative metoder: En grundbog* (3. udg., s. 581–600). Hans Reitzels Forlag.

- Brush, C. G., de Bruin, A., & Welter, F. (2009). Advancing gender research in entrepreneurship: Progress, challenges and future directions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 33(2), 331–344.
- Buttner, E. H., & Rosen, B. (1992). Funding new businesses: Are decision makers biased against women entrepreneurs? *Journal of Business Venturing*, 7(3), 249–261. [https://doi.org/10.1016/0883-9026\(92\)90017-Y](https://doi.org/10.1016/0883-9026(92)90017-Y)
- Calás, M. B., Smircich, L., & Bourne, K. A. (2009). Extending the boundaries: Reframing “entrepreneurship as social change” through feminist perspectives. *Academy of Management Review*, 34(3), 552–569.
- Copenhagen Business School. (2024, marts 6). *Kvindelige iværksættere forskelsbehandles: Carlsbergfondet støtter CBS med 15 millioner*. <https://www.cbs.dk/cbs-agenda/indsatsomraader/nyheder/kvindelige-ivaerksaettere-forskelsbehandles-ansatte>
- Dansk Erhverv. (2023). *Kvindelige iværksættere 2023: Analyse om barrierer og tendenser*. Dansk Erhverv.
- Erhvervsministeriet. (2023). *Iværksætteri i Danmark: Aktuelle udfordringer*. <https://www.em.dk/aktuelt/udgivelser-og-aftaler/2023/jun/ivaerksaetteri-i-danmark-aktuelle-udfordringer>
- Europa-Parlamentets og Rådet. (2016, april 27). *Europa-Parlamentets og Rådets Forordning (EU) 2016/679 af 27. april 2016 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger og om ophævelse af direktiv 95/46/EF (Generel forordning)*. EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679>
- Fitzgerald, S., & Chance, J. (2024). *Five ways women founders can overcome the challenges faced when fundraising*. PwC. <https://www.pwc.com/gx/en/services/entrepreneurial-private-business/publications/how-women-founders-can-overcome-fundraising-challenges.html>
- Finn, C. (2003). *Konstruktivisme*. Roskilde Universitetsforlag.

Fonden for Entreprenørskab. (2023). *Kun 25 procent af danske iværksættere er kvinder – Ny forskning skal undersøge, hvorfor færre kvinder end mænd bliver iværksættere*. Via Ritzau. <https://ffe.dk>

Goodtape (2025). *Automatic transcription platform*. <https://goodtape.io>

Hammersley, M. (2006). Ethnography: Problems and prospects. *Ethnography and Education*, 1(1), 3–14.

Hébert, R. F., & Link, A. N. (1988). *The entrepreneur: Mainstream views and radical critiques*. Praeger Publishers.

Innovationsfonden. (2024). Innovationsfonden præsenterer nye Innwomen. Via Ritzau. <https://via.ritzau.dk/pressemeddelelse/14280056/innovationsfonden-praesenterer-nye-innwomen?publisherId=13561513>

Jacobsen, B., Tanggaard, L., & Brinkmann, S. (2020). Fænomenologi. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (red.), *Kvalitative metoder: En grundbog* (3. udg., s. 281–307). Hans Reitzels Forlag.

Butler, J. (1988). Performative acts and gender constitution: An essay in phenomenology and feminist theory. *Theatre Journal*, 40(4), 519–531. <https://doi.org/10.2307/3207893>

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Interview – det kvalitative forskningsinterview som håndværk* (3. udg.). Hans Reitzels Forlag.

Malmström, M., Johansson, J., & Wincent, J. (2017). Gender stereotypes and venture support decisions: How governmental venture capitalists socially construct entrepreneurs' potential. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 41(5), 833–860.

Olsen, P. B. (2015). Interview. I P. B. Olsen & K. Pedersen (red.), *Problemorienteret projektarbejde: En værktøjsbog* (4. udg., s. 175–187). Samfundslitteratur.

Rasborg, H. (2005). Socialkonstruktivismen i klassisk og moderne sociologi. I M. Fuglsang & P. B. Olsen (red.), *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne* (2. udg., s. 349–388). Samfundslitteratur.

Regeringen. (2024). *Et iværksætterland i verdensklasse*. <https://www.regeringen.dk>

Saltofte, M. (2013). *Feltarbejde – mellem undersøgelse og intervention*. (Feltarbejde: Kapitel 1-2). Samfundslitteratur.

Schumpeter, J. A., & Elliott, J. E. (2005). *The theory of economic development: An inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle* (New ed., Vol. 1). Transaction Publishers. <https://doi.org/10.4324/9781315135564>

Seidelin, C. A. (2023, april). *Fortsat få virksomheder startes af kvinder*. DI Analyse. <https://www.danskindustri.dk/arkiv/analyser/2023/4/fortsat-fa-virksomheder-startes-af-kvinder/>

Unconventional Ventures. (2023). *Investment allocations by funding source*. <https://report2023.unconventional.vc/5.investment-allocations-by-funding-source/>

Unconventional Ventures. (2023). *The funding gap: Female founders in the Nordics and the Baltics 2023*. <https://report2023.unconventional.vc>

Bilagsliste

- Bilag A: De 10 diskursive praksisser ifølge Helene Ahl
- Bilag B: Semistruktureret interviewguide (2025)
 - *Interviewguide til investorerne*
 - *Interviewguide til de kvindelige iværksættere*
- Bilag C: Tema 1 – Om at spille spillet
 - *Tabel 1 – beskrivelser af venturefeltet*
- Bilag D: Tema 2 – Når performativitet bliver altafgørende
 - *Tabel 2 – fortællinger om at være kvinde i venturefeltet*
- Bilag E: Tema 3 – Det sure opstød
 - *Tabel 3: Udtalelser om at undgå kritik af feltet*

Bilag A - De 10 diskursive praksisser ifølge Helene Ahl

Opsummering og oversigt

Entreprenørskab er maskuliniseret	Forestillingen om, at iværksætteri er for den heroiske selvskabte mand, præger de nutidige diskurser. Her vil kvinders præstationer ofte blive målt op mod denne mandligt prægede diskurs, hvilket skaber en implicit antagelse om, at kvinder er mindre egnede til entreprenørskab.
Økonomisk vækst som mål	En dominerende diskurs i forskningen er fokuseringen på økonomisk vækst. Ved at reducere entreprenørskab til et vækstredskab risikerer man at overse bredere sociale og kulturelle aspekter af kvinders erfaringer samt vigtige dimensioner, som relationel ledelse eller bæredygtighed
Female underperformance	Mange studier sammenligner kvindelige og mandlige iværksættere og konkluderer ofte, at kvinder præsterer dårligere. Disse konklusioner bygger på antagelser om mangler hos kvinder, såsom mindre risikovillighed eller færre ressourcer, fremfor at undersøge de strukturelle og kontekstuelle faktorer, der skaber disse forskelle
Arbejde og familie	Forskningen fremhæver ofte familien som en barriere for kvindelige iværksættere, idet kvinders virksomheder fremstilles som sekundære eller komplementære til deres familiære ansvar. Dette opretholder forestillingen om, at kvindelige iværksættere ikke prioriterer deres virksomhed på samme måde som mænd
Fraværet af strukturelle faktorer	Entreprenørskabsforskning overser de strukturelle og institutionelle faktorer, der former kvinders oplevelser. Et blik mod den enkelte entreprenør og virksomhed skaber et fravær af kontekstuelle og historiske faktorer, der også påvirker virksomheden, såsom lovgivning, kultur eller politik
Kulturel ensidighed i forskningen	Størstedelen af studierne bygger på empiriske data fra tidligere undersøgelser uden stærk teoretisk forankring. Når teorier anvendes, dominerer psykologiske og økonomiske perspektiver, som favoriserer individualisme og overser kønnede magtrelationer
Forskningsmetoder i entreprenørskab	Fokusset på statistisk signifikante forskelle mellem køn, forstærker ideen om, at kvinder og mænd er fundamentalt forskellige som entreprenører. Publiceringstendenser prioriterer resultater, der viser forskelle, hvilket kan skabe et forvrænget billede af kønsforskelle.
Objektivistisk ontologi	Forskningen antager ofte, at kønsforskelle kan måles objektivt som stabile egenskaber. Ahl påpeger, at køn snarere er socialt og kulturelt konstrueret, hvilket gør mange konklusioner problematiske
Institutionel støtte	Institutionel støtte og forskeruddannelse bidrager til at opretholde eksisterende diskursive praksisser i entreprenørskabsforskning. Finansiering fra både offentlige og private kilder fokuserer på vækst og præstation, men ignorerer kønsrelationer og magtforhold. Kvinder reduceres til en variabel i vækstligninger, hvor de fremstilles som utilstrækkelige.
Skrive- og publiceringspraksisser i entreprenørskabsforskning	Forskning inden for entreprenørskab opretholder status quo ved at marginalisere kritiske og feministiske perspektiver. Mainstream tidsskrifter favoriserer artikler, der følger traditionelle normer, mens kritisk forskning ofte publiceres i lavere rangerede tidsskrifter eller uden for feltet

(Helene Ahl, 2006, s.598-610)

Bilag B: Semistruktureret interviewguide (2025)

Interviewguide til investorerne

Type af spørgsmål	Interviewspørgsmål
Indledende	Kan du kort præsentere dig selv? • Navn • Alder • Nuværende arbejdsområde
Eksplorativ	Hvordan ville du beskrive investeringsprocessen for danske startups?
Opfølgende (sonderende)	Er der særlige tendenser eller udviklinger, du ser i øjeblikket?"
Eksplorativ	Hvad ser du som de største udfordringer for kvindelige iværksættere i forhold til at rejse kapital?
Opfølgende (sonderende)	Er det noget, de selv påpeger, eller er det noget, du har observeret?"
Projektivt (indirekte spørgsmål)	Hvilke faktorer oplever du, der spiller ind, når en virksomhed søger kapital? (Er der bestemte kriterier, som investorer typisk vægter højest – og er der forskelle afhængigt af branche eller founderens profil?)
Opfølgende (sonderende)	Har du eksempler på konkrete oplevelser eller cases, hvor du har set forskelle i, hvordan mandlige og kvindelige founders bliver mødt?
Eksplorativ	Hvad mener du er de mest effektive løsninger for at sikre mere lighed i adgangen til kapital?
Opfølgende (sonderende)	Er der nogen initiativer eller strategier, du allerede ser have en positiv effekt?
Projektivt (indirekte spørgsmål)	Hvilke faktorer tror du spiller ind i, at der er så stor forskel i hvad mandlige og kvindelige iværksætter stilles til rådighed?
Afrunding	Er der noget, du gerne vil uddybe eller tilføje omkring din oplevelse af iværksætteri og kapital rejsning?

Interviewguide til de kvindelige iværksættere

Type af spørgsmål	Interviewspørgsmål
Indledende	Kan du kort præsentere dig selv? • Navn • Alder • Nuværende arbejdsområde • Hvor længe har du været selvstændig?
Eksplorativ	Hvordan ville du beskrive investeringsprocessen for dig som iværksætter?
Opfølgende (sonderende)	Er der nogen særlige tendenser du kan mindes fra kapitalrejsningen når en investor skulle investere i din virksomhed?
Eksplorativ	Hvilke spørgsmål, faktorer eller feedback har du mødt i praksis og kan de give et konkret eksempel på en oplevelse du har haft med dette?
Projektivt (indirekte spørgsmål)	Hvad tror du er årsagen til, mænd opnår flere investeringer / kapital end kvinder hidtil har gjort?
Opfølgende (sonderende)	Er der nogen initiativer eller strategier, du allerede ser have en positiv effekt?
Eksplorativ	Hvilke udfordringer og/eller gode oplevelser har du mødt i processen med at rejse kapital?
Afrunding	Er der noget, du gerne vil uddybe eller tilføje omkring din oplevelse af iværksætteri og kapital rejsning?

Bilag C – Om at spille spillet

Tabel 1 - Beskrivelser af venturefeltet

Informant	Udtalelser fra interview
Anna (SI)	”Det miljø, jeg kom ind i, var overvejende ældre hvide mænd og som jeg ikke havde så meget tilfældes med. [...] Altså, diversiteten i invester miljøet er blandt andet 70-90% er mandlige investorer i faget. Og man investerer jo i høj risiko, og der er som regel, altså man har en tendens til både som menneske, men også fordi man skal bruge rigtig meget tid og personlig interesse i det her, til at investere i noget, man kan spejle sig i, eller relatere til. ”[...] grundlæggende er der virkelig mange pitch-events i startupmiljøet [...] Men det, som jeg oplevede med de her pitch-events, var, at de var enormt uengagerede. At man kom lidt ligesom som til et show, hvor vi så alle sammen sidder som et publikum og skal lytte til dem. ”Og grundlæggende var der et syn på, at man skulle gøre rigtig meget for de kvindelige iværksættere, som skulle have mentorordning og accelerator programmer og man skulle tale et andet sprog til dem – altså den her bias tankegang.”
Freja (A)	”Mange sammenligner fundraising med elitesport, fordi det er så hårdt.” ”Lige fra hoften, så synes jeg, at der er en diskurs, der handler om, at det er enormt svært for kvindelige iværksættere at rejse kapital jeg tror, at det går ret hånd i hånd med, at langt, langt, langt største del af dem, der investerer, det er middel aldre mænd. Og vi har en psykologisk eller biologisk tendens til at synes, at det, der er fedt og det, der er godt; det er noget, vi kan spejle os selv i.” Og på en anden side af bordet skal kvindelige eller underrepræsenterede founders uddannes i; hvordan taler man sproget og desværre hvordan spiller du på den spilleplade der er. Hvordan spiller du med på den, hvor du samtidig har dig selv med og hvor du giver dig selv de bedste chancer du har.
Liva (I)	”Det er også lidt et numbers game [...]” ”Jeg ser for eksempel, at mange af de mest aktive business angels er ældre mennesker, der har lavet en porteføljekarriere [...] Hvis du ser på netværk som DanBAN og Keystones, så er der en overvægt af mænd på 65+, som har levet i en anden tid end de unge innovative startup-founders, der måske er i slut-20’erne eller start-30’erne [...] Der opstår en kløft i kommunikation, sprog og forståelse, og jeg tror, det er vigtigt at være opmærksom på det. Der er også en tendens til, at mange investerer sammen med de tre, man plejer.” ”Og det handler jo netop om lysten til at være det, man selv manglede. [...] Jeg vil ikke være den, de frygter, når der er bestyrelsesmøder, eller når jeg ringer til dem.”
Nina (S)	”Men det var jo en ren mandeverden kunne jeg godt mærke. Altså den der mandeverden virkede meget dominerende på en eller anden.”
Sofie (S)	”Og det er det der game. Det er jo hardcore money hele tiden. Altså, rekord, checks, vækst, og vi vækster, fordi vi skal. Vi sætter nogle mål for at vækste, vækste, vækste. Og det er det, der er skidesvært at forstå. Når vi kommer til der, hvor vi skal til at vækste, så er det bare hardcore business.”

	”Det er jo lidt det, som Venture-fonde er. Der skalaleres meget hurtigt. De søger en case, hvor de kan putte nogle penge ind i, og så vil de få deres penge tilbage med en fortjeneste. Jeg er med på det vilkår for at lave en virksomhed, så skal man tjene penge. Ellers overlever man jo ikke, men det gør noget ved casen.”
Katrine (S)	”De siger, at de investerer baseret på tal, men det gør de ikke udelukkende. De investerer i høj grad også baseret på en mavefornemmelse – en vurdering af, om teamet kan bære opgaven, om markedet er stort nok osv.” ”Der en skævhed i, hvordan investorer stiller spørgsmål. [...] Kvindelige founders bliver ofte stillet spørgsmål, der fokuserer på deres tidligere resultater: Hvad har I allerede opnået? Hvor mange kunder falder fra? Hvor stabil er jeres virksomhed? Det er meget bagudskuende metricks, der fokuserer på det, der allerede er sket. Når mænd pitcher, bliver de oftere spurgt ind til det visionære: Hvor stort kan det her blive? Hvad er potentialet? Altså det er langt mere fremadskuende perspektiv. Det skaber en skævhed, fordi venture-investeringer handler om at satse på fremtidigt potentiale, ikke kun på, hvad der allerede er bevist.” ”Det, der gør det her problem så svært, er, at det stikker dybt. Det er et mønster, der er formet gennem mange generationer, og det findes på tværs af samfundet. Det gør det svært at ændre – men det er nogle virkelig vigtige pointer at have fokus på.”
Maja (S)	”Og det er jo også... It's a game. Og hvis man ikke forstår at spille det, så... Så hvis man ikke kan stå i det, så skal man ikke være en del af det her game. Og hvis man ikke, det her er jo min holdning, hvis man ikke formår at kigge indad og tage sig af den frygt, man har inde i, så kan du ikke være med i gamet.[...]” For man bliver stillet op på alle mulige scener, som sådan en anden danser-klovn, det er sådan kom dans for os, og så skal vi sidde og vurdere dig. Det er en del af det.
Emilie (S)	Hvis de investerer i 20 startups, ved vi godt, at 19 af dem kommer til at gå en konkurs, så de satser på den der ene, der kommer til at løfte hele puljen, altså alle de millioner, de har puttet ind. Det er jo en forfærdelig strategi. Det er jo 19 konkurser, 19 spildte liv [...]” ”Det er bare sådan, show us the freaking money. Altså, giv os nogle penge.” ”Der var en række paralleller til en verden mellem founders og investorer, og særligt over for kvindelige founders, synes jeg. Og igen, det er jo bare en tese for min side, men det er kvindehad, som eksisterer i vores samfund og jeg er ikke så bange for at sætte ord på det, fordi det er desværre sådan, som det er. Der er et ønske om, at vi ikke skal blive en succes, og vi ikke skal fylde for meget. Den tror jeg ligger i vores samfund og så længe vi har en investorgruppe som er mænd, så vil det være de samme dynamikker, som går igen. Og derfor, når vi så møder investorer, som ikke ser verden på samme måde, så er der en problemstilling. Det handler ikke om, at vi ikke laver gode forretninger. Det tror jeg allesammen, vi er i stand til at gøre. Vi gør det bare på en anden måde” Det er jo problemet, der er ikke nogen, der vil sige, jeg investerer ikke i dig, fordi du er kvinde. Og jeg kan jo heller ikke sidde og sige, at det er derfor, jeg ikke fik investeringer. Jeg kan bare sige, det er en hypotese fra min side [...]
Ida (S)	[...] investors, they are often getting very much into, we always call them: money numbers. So this is for instance, they want to know when is your great even point? When are you making profit? [...] but there's no answers to these questions in Medtech [...] and then you end up making something up you know.

	And I think, I know that we have a biological tendency to trust people who are like us. So you tend to trust, men tend to trust men more than women, and they tend to invest more in men than in women.
Selma (S)	Siden vi begyndte aktivt at lede efter investorer, nu er det måske 5 måneder siden, der har jeg måske snakket med 20 investorer, og 19 af dem har været mænd, og så har der været én kvinde. Jeg har stort set kun mødt mænd. Og så har jeg mødt kvindelige Angel Investorer men der blev det mere hvad deres hjerte sagde end forretning. Vi er jo ikke særlig mange. Der er jo flere, der lever af at træne kvindelige tech-iværksættere, end der er kvindelige iværksættere, føles det nogle gange som om. Jeg synes vi blev sådan pushet til at skulle have investorer med. Og jeg synes generelt, at der er sådan en tendens til, at folk hellere vil lære at lave pæne pitch decks, end at lave en ordentligt forretning. Så jeg synes, at det der med investeringer er noget, der har fyldt hele tiden. [...] eg har været lidt irriteret over, at det skulle fylde alting, fordi jeg har ikke startet virksomheden for at rejse penge til den. Jeg har startet det, fordi jeg gerne vil bygge noget, som jeg tror på kan gøre en forskel. jeg tror, er sådan en ting med, at man skal stille sig op og stå til sådan nogle pitch-konkurrencer, at man ligesom bliver underholdning for en masse investorer.

**Iværksætter & stifter af virksomhed forkortes (S) mens investor forkortes (I) – nogen kan både forekomme iværksætter/stifter og invester hvilket betegnes med (SI) mens en enkelt betegnes som rådgiver (A)*

Bilag D – Når performativitet bliver altafgørende

Tabel 2 – fortællinger om at være kvinde i venturefeltet

Informant	Udtalelser fra interview
Anna (S)	”Og grundlæggende var der et syn på, at man skulle gøre rigtig meget for de kvindelige iværksættere, som skulle have mentorordning og accelerator programmer og man skulle tale et andet sprog til dem – altså den her bias tankegang. ” ”Jeg tror, man har set på, at de kvindelige iværksættere som staklerne, og investorerne er dem, der er kapital- og ressourcestærke, og derfor behøves man ikke at gøre noget for investor siden. ” ”Der var masser af kvinder som bare ville i gang men som ikke har haft muligheden, for da de kom ind i investormiljøet, blev de mødt af en hård tone og et særligt maskulint investormiljø som gjorde, at de bare aldrig kom i gang. [...] fordi de troede ikke på, at kvinder havde interesse i det [...] Fordi kvinder har jo hverken interesse i checks eller økonomi, altså der var alle de her forestillinger.”
Freja (A)	”[...]det er sådan et helt utroligt svært spil af, at du skal være charmerende og likeable, men du skal også tage det seriøst og det er bare enormt svært for kvinder; fordi hvis du er charmerende og likeable, så bliver det misforstået, og hvis du prøver ikke at være charmerende og likeable, fordi du gerne vil tages seriøst, så bliver du måske set som bitchy eller bossy eller ikke samarbejdsvillig, og så får du heller ikke investering.” ”Du er den svage i relationen”
Liva (I)	”Jeg tror, at vi ændrer os over tid, og kvinder lærer mere og mere metoderne og mulighederne i den her branche.” ”Altså, vi kvinder, vi er jo meget mere åbne, og er ikke så gode til at, at du ved, at komme og spille på en helt stor klinge. Det ligger ikke til vores natur. [...] Der er masser af mænd, og jeg møder dem hele tiden, når jeg ser pitch og sådan noget, der er meget bedre til lige at overdrive og male et bedre billede. [...] Og der er brug for de der ”to the sky” for at skabe resultater. ” ”Fordi det kan godt være, at der kun er 1% af venture, der går til female founders only, men hvad nu hvis vi måske slet ikke vil have venture, måske vil vi hellere drive de der forretninger og kun blive lidt større. Jeg ved det ikke.” ”Og det handler jo netop om lysten til at være det, man selv manglede. [...] Jeg vil ikke være den, de frygter, når der er bestyrelsesmøder, eller når jeg ringer til dem.”
Nina (S)	”Men det var jo en ren mandeverden, kunne jeg godt mærke. Og så er jeg jo måske ikke hende, der bare lige siger ”det der er ikke i orden”. Jeg får nok ikke skåret hårdt nok igennem, tror jeg. Altså den der mandeverden virkede meget dominerende på en eller anden.”
Sofie (S)	”Nu har jeg to mandlige founders, og jeg kan godt mærke, at jeg bliver sådan lidt stille, når vi snakker med investorer, og det handler om budgetter og skalerbarhed og tal og growth [...] og alle de her ting. Og det tror jeg er en kvindeting, som er vores største udfordring. ” ”Ja, og det tror jeg bare, at vi kvinder, <i>det</i> (presset fra investorer om at vækste) vil vi ikke. Vi vil ikke udsættes for det. Slet ikke i dag, så tror jeg også, at man som kvinde er meget mere sådan: det behøves ikke være alt eller intet.”

Katrine (S)	”Både mænd og kvinder kan have en tendens til at holde kvinder lidt nede. Hvis en kvinde har store ambitioner, kan reaktionen ofte være: <i>Kan du nu også klare det? Hvad med din familie?</i> Der er en mere beskyttende tilgang, hvor man (ofte ubevidst) forsøger at dæmpe kvinders ambitioner. Når mænd har store ambitioner, bliver det derimod ofte fejret: <i>Hvor er det sejt, at du gør det!</i> Der er en opbakning, som ikke altid gives til kvinder i samme grad. Hvis en kvinde er meget konkurrenceorienteret og målrettet, kan det i nogle tilfælde blive opfattet som usympatisk – hvor det hos en mand bare ses som stærkt og beslutsomt.”
Maja (S)	”Jeg kan ikke blive en hvid ældre herre. Så bliver jeg nødt til at omgive mig med dem, og jeg bliver nødt til at spille deres spil. Jeg ved godt, det findes. Så hvis jeg negligerer det, så taber jeg. Hvis jeg spiller med på, at det her, that's the fucking game. Jeg som kvinde bliver instinktivt rated lavere end en mand på min egen alder. Og det er jo også... It's a game. Og hvis man ikke forstår at spille det, så... Så hvis man ikke kan stå i det, så skal man ikke være en del af det her game. Og hvis man ikke, det her er jo min holdning, hvis man ikke formår at kigge indad og tage sig af den frygt, man har inde i, så kan du ikke være med i gamet.[...] Der er en del af, at kvinder skal tro noget mere på sig selv ” ”Så jeg ved ikke, om jeg også har udstrålet en mindre ejerskab over det her.” ” Jeg tror også, det er derfor, der tit er flere mandlige iværksættere, fordi man skal udstråle selvsikkerhed og følelsen af, at man ved, hvad man laver, også som iværksætter.”
Emilie (S)	”Og jeg tror, at vi som kvinder har jo haft behov for at ligne mænd, gøre ligesom mænd. ” ”[...] På det vækstkrav, der er. Altså det vækstønske, der er. Er det en vækst, som jeg ønsker at drive? Altså det er noget, jeg ved ikke, om det kunne lade sig gøre. Men hvad må man afgive for at nå dertil? Hvilke kompromisser skal man gå på?”
Ida (S)	“The male founders might come on stage more confident and that of course gives trust to the investors. I think. I know that we have a biological tendency to trust people who are like us. So, men tend to trust men more than women, and they tend to invest more in men than in women. “I'm a researcher, so I don't have a business background at all. I found it extremely difficult to navigate. It took us ages to understand who we should even pitch to” Sometimes I often feel like as a startup we don't have very much guidance in this, and I also don't know who should provide this guidance because we are responsible for our own success right? But it would be so nice if somebody could guide us sometimes.”
Selma (S)	jeg tror, er sådan en ting med, at man skal stille sig op og stå til sådan nogle pitch-konkurrencer, at man ligesom bliver underholdning for en masse investorer. Jeg tror ikke nødvendigvis, det er den vej, man vinder sine investorer. Det er jo særligt folk, der er gode til det. Det er jo nogle folk, der er gode til at stille sig op foran 50 mennesker [16:59] og wow dem med deres et-minutes-pitch. Og måske er det nogle andre mennesker, der er gode til at lave en god skaler på forretning. Jeg tror, man skal bruge energien på det sidste, og jeg tror, der er rigtig mange ting, der skubber en til at fokusere på det første, men det er slet ikke det, der er det vigtige.

**Iværksætter eller stifter af virksomhed forkortes (S) mens investor forkortes (I) – nogen kan både forekomme iværksætter/stifter og investor hvilket betegnes med (SI).*

Bilag E – Det sure opstød

Tabel 3: Udtalelser om at undgå kritik af feltet

Informant	Udtalelser fra interview
Anna (S)	”Og så begyndte jeg at drikke kaffe med en forskellig, primært mandlige Angel Investorer, og jeg blev taget rigtig godt imod! Men jeg undrer mig også over, at der var så få kvinder og hvorfor det her miljø, er så konservativt, eller traditionelt, eller det var sådan meget, der var mange myter omkring kvinder. Det miljø, jeg kom ind i, var overvejende ældre hvide mænd og som jeg ikke havde så meget tilfældes med. De var selvfølgelig søde, men ... Men det betyder ikke, at man ikke vil investere i andre køn. Jeg har ikke oplevet at nogen fravælger nogen på grund af køn. Men der er bare en menneskelig tilbøjelighed til at investere i det, som man kan relatere til. [...] det handler ikke om køn, det handler om, at der er et markedspotential, som ikke bliver udløst. Så vi har masser af mænd hos os og vi har også mandlige medlemmer. Vi har bare set det som, at der er et kæmpe segment af kvindelige investorer og iværksættere, som ikke bliver set og hørt i dag. Men jeg synes ligesom vi skal lægge køn på hylden. Altså ikke se det som modsætninger, mænd mod kvinder, men mere mænd & kvinder.
Liva (I)	”alle de her organisationer, der understøtter kvindelige iværksætter, end der nærmest er kvindelige værksættere ”Nogle gange bliver det lidt for meget for mig”.
Nina (S)	Altså den der mande verden virkede meget dominerende på en eller anden. Det er først nu her bagefter, jeg rigtigt er kommet til at tænke lidt mere over det, fordi jeg vil egentlig sige, at jeg er ikke er for meget til det der me too. Jeg synes godt, det kan blive for meget. For det kommer så lidt til at få os kvinder til at fremstå svage, synes jeg, hvis vi hele tiden skal bekræfte vores værd. Det føler jeg egentlig ikke, at jeg har behov for.
Maja (S)	Altså, nu har vi jo rejst penge, så man kan sige, det er jo lykkedes mig som kvindelig CEO at rejse penge. Så derfor har jeg det sådan et, ja det kan godt være, det var svært, og det kan muligvis være, det har været sværere end for mænd, men det lykkedes. Så jeg gider ikke at være en del af det sure opstød. . Så jeg tror i virkeligheden, altså det er også derfor, at jeg ikke har lyst til at være en del af det sure opstød fra kvindernes side, fordi jeg tror langt hen ad vejen, vi selv er ude om det. Der var ikke en eneste mandlig investor, der kom over og talte med mig. Der var kvindelige investorer, der kom over og talte med mig, men ingen mandlige.
Emilie (S)	Tage hendes citat om kvindehad med som er i skærende kontrast til at ville lægge en distance på? Altså dette citat: Og igen, det er jo bare en tese for min side, men det er kvindehad, som eksisterer i vores samfund og jeg er ikke så bange for at sætte ord på det, fordi det er desværre sådan, som det er.

**Iværksætter eller stifter af virksomhed forkortes (S) mens investor forkortes (I) – nogen kan både forekomme iværksætter/stifter og invester hvilket betegnes med (SI).*